

De regeringsvorming Martens I

---

door Luk HOLVOET,

Onderzoeker aan de Afdeling Politologie
van de Katholieke Universiteit te Leuven.

en Marc PLATEL,

Politiek verslaggever Belgische Radio en Televisie.

I. Wat vooraf ging.

« ..., na de scheldwoorden en de beledigingen en de aanvallen die ik de laatste dagen heb moeten incasseren, tot daareven nog de insinuaties hier op de tribune zeg ik, voor mij is er maar één conclusie, ik ga van deze tribune weg, ik ga naar de Koning en ik bied het ontslag van de regering aan » (1). Met deze woorden, uitgesproken op 11 oktober 1978 door de toenmalige premier Tindemans, kwam een eind aan de regering-Tindemans V en officieel althans ook aan de omstreden Egmont-Stuyvenbergakkoorden. Negen dagen later nl. op 20 oktober legde de regering-Vanden Boeynants II als overgangsregering de eed af. De twee voornaamste programmapunten van dit kabinet waren het uitwerken van een verklaring tot grondwetsherziening en het uitschrijven van verkiezingen.

Een herziening van de Grondwet was noodzakelijk wilde men de Staat kunnen hervormen zonder op grondwettelijke bezwaren te stuiten. Het waren juist de grondwettelijke bezwaren van de CVP die het Egmontakkoord op de helling hadden gezet.

Zonder grote moeilijkheden kon onder de partijen van de regeringskoalitie overeenstemming worden bereikt over de te herziene artikelen. Van grote betekenis is vooral dat artikel 107 quater dat voorziet in de oprichting van drie gewesten, niet voor herziening vatbaar is verklaard. Gezegd wordt dat o.m. CVP-minister Van Elslande aandrang op het niet voor herziening vatbaar verklaren van 107 quater. Door het afronden van de verklaring tot grondwetsherziening werden de Kamers automatisch ontbonden. De verkiezingen zouden plaats hebben op 17 december 1978.

---

(1) *Parlementaire Handelingen*, Kamer, Zittijd 1978-1979, 11 oktober 1978, blz. 16.

Gedurende de daarop volgende verkiezingscampagne kwamen de posities van de diverse partijen zeker niet dicht bij elkaar. Er was op de eerste plaats het uit elkaar groeien van de sociaal-ekonomische partijprogramma's van ideologisch gelijkgezinde partijen. In 1978 was er geen enkele partij meer buiten de kommunistische, die nog een nationaal sociaal-ekonomisch programma aan de kiezer aanbood. Bij de parlementsverkiezingen van april 1977 hadden de socialisten nog éézelfde sociaal-ekonomisch programma. De partij was toen immers nog unitair gestructureerd. Het communautair uiteengroeien van de Belgische Socialistische Partij is begonnen bij de totstandkoming van het Egmontakkoord en is voorgoed doorgebroken in de nieuwe koers van de Vlaamse socialisten tijdens de regering Tindemans V (1 bis).

Een tweede belangrijk punt van de verkiezingscampagne was de gelijklopendheid van de communautaire programma's van de partijen en dit volgens de taalgemeenschap waartoe de partijen behoorden. Op dit terrein had elk der partijen van de respektievelijke gemeenschappen haar standpunt verhard. Alle Vlaamse partijen beklemtoonden de tweeledigheid van de toekomstige staatsstructuur, de begrenzing van Brussel tot de 19 gemeenten en het handhaven van de integriteit van het Vlaamse randgebied van de hoofdstad. De Franstaligen hielden zoveel mogelijk vast aan de verworvenheden van het Egmontpakt en de Stuyvenberg-akkoorden. Mede om deze verworvenheden veilig te stellen werd door de PS, het FDF en de PSC op 16 november 1978, een gemeenschappelijke verklaring ondertekend. In deze « déclaration commune » zegden deze drie partijen elkaar hun wederzijdse solidariteit en loyauté toe m.b.t. de komende nieuwe dialoog tussen de gemeenschappen. Deze verklaring moet in eerste instantie gezien worden als een middel om te vermijden dat een van de partijen aan wederzijds elektoraal opbod zou doen m.b.t. de gemeenschapsproblemen. Later zou het een waarachtig regeerakkoord blijken te zijn.

Een van de voornaamste thema's van de verkiezingscampagne was dit van de fiskaliteit of hoge belastingsdruk. Het thema werd in de campagne geïntroduceerd door de liberale partijen en door de nieuwe partij « Respekt voor Arbeid en Democratie » (RAD-UDRT), vooral te Brussel actief. De kristen-demokraten konden niet veel anders meer dan ook dit thema in hun campagne te integreren.

De verkiezingsuitslag van 17 december 1978 heeft de politieke kaarten niet al te veel door elkaar geschud. Wel leed de VU als gevolg van de aangegane verbintenissen m.b.t. het Egmontakkoord een aanzienlijk stemmenverlies. Ze verloor nagenoeg een derde van haar kiezers. In Vlaanderen

---

(1b4s) Zie de bijdrage van J. CEULEERS, De splitsing van de Belgische Socialistische Partij, in dit nummer.

realiseerde de PVV de grootste stemmenwinst. Het globale politieke evenwicht werd evenwel niet gewijzigd als gevolg van de relatief beperkte stemverschuivingen bij de grootste partijen van de oude coalitie en van standhouden van het FDF. De verkiezingsuitslag bracht bijgevolg de oplossing van de gemeenschapsproblemen niet dichterbij.

Niet zonder betekenis is het feit dat niet in hoofdzaak de communautaire problemen het kiesgedrag van de kiezer op 17 december hebben bepaald maar wel de sociaal-ekonomische. Indien de politieke partijen t.o.v. de komende regeringsvorming de wens van de publieke opinie zouden willen volgen dan zouden zij dienen te opteren voor een regering gevormd op basis van een ekonomisch, fiscaal en tewerkstellingsprogramma terwijl de voorbereiding van de grondwetsherziening of het gemeenschapsprobleem zou moeten overgelaten worden aan een kommissie van deskundigen ter zake (2).

II. Informatieur Willy Claes : 21 december 1978 - 8 januari 1979.

A. *Geen verrassing.*

Op donderdag 21 december werd de 40-jarige Willy Claes, Minister van Ekonomische Zaken, met een informatieopdracht belast. De aanduiding van deze politicus als informatieur verraste niemand. Alhoewel de aanduiding van een oud-gediende als P.W. Segers of G. Eyskens ook geen verwondering zou gewekt hebben was het zo dat de naam van Willy Claes reeds werd genoemd na het ontslag van premier Tindemans in de maand oktober.

De informatieur omschreef op zijn eerste perskonferentie, onmiddellijk na zijn aanduiding, zijn opdracht als drievoudig :

- het onderzoeken van alle mogelijke regeringsformules zonder ook maar één formule uit te sluiten,
- het omschrijven van de sociaal-ekonomische moeilijkheden, het zoeken naar raakpunten tussen de partijen en het aftasten van oplossingen,
- het analyseren van de gemeenschapsproblemen omdat deze niet in de koelkast mogen worden gestopt.

In verband met het communautaire dossier achtte de informatieur het niet uitgesloten dat tijdens de informatieronde « een aantal wijze mensen

---

(2) Zie opiniepeiling I.A.O., *Uitleg van de keuze van de Belgische kiezer op 17 december 1978*, 18 december 1978.

rond de tafel zouden gaan zitten, zelfs al is er geen optie genomen op een bepaalde regeringsformule ». Uit zijn werkplan bleek dat de informateur de Kerst- en Nieuwjaarsdagen probeerde te overbruggen. De komende dagen moesten volgens de informateur zelf « voor de politici... een bezinningstijd zijn: de jongste gebeurtenissen moeten kunnen bezinken en andere dingen moeten kunnen genezen ».

Een feit blijkt reeds overduidelijk op het moment dat W. Claes zijn opdracht aanvangt: het communautaire zou hoe dan ook onderhandelingsmaterie zijn bij de vorming van het nieuwe kabinet.

De benoeming van de Vlaamse socialist Claes als informateur wordt over het algemeen vrij positief onthaald. Hij beschikt over voldoende krediet in politieke middens om de hem toegewezen rol naar behoren te vervullen gezien hij zich in zijn welgevulde politieke loopbaan nog op geen enkel terrein te ver heeft gewaagd. Vooral zijn gematigde opstelling als socialist, regionalist en als Vlaming wordt beklemtoond (3). *De Standaard* meende te weten dat Claes gekozen werd omdat hij als socialist beter PS-voorzitter Cools zou kunnen benaderen om uit te maken of hij bereid zou zijn afstand te nemen van de « déclaration commune » door het FDF te laten schieten (4). Ondertussen was in de pers en in politieke kringen nogal wat aandacht besteed aan de in *Het Volk* van 20 december gelanceerde proefballon om ex-premier Tindemans tot voorzitter van de Kamer te benoemen. *De Morgen* citeerde in dit verband zowel P.W. Segers als Jef Houthuys die « zich reeds in beperkte kring verzet (hebben) tegen een nieuw premierschap van Tindemans » (5). Voor Ruys in *De Standaard*, was het voorstel gewoon af te schrijven als « flauwe kul » en een « taktische flater » (6).

Deze proefballon laat aanvoelen dat binnen bepaalde CVP-kringen niettemin de wens bestond om de politieke figuur van Tindemans tenminste tijdelijk, iets meer op de achtergrond te plaatsen. De reactie die op deze proefballon in een aantal katholieke kranten volgde, bewees eveneens dat anderen binnen de CVP van een dergelijk « en marge » zetten niet wensten te horen.

Na de traditionele gesprekken met prominenten als de partijvoorzitters en de sociale partners, gaf de informateur zijn eerste indrukken prijs aan het zondagsblad *Dimanche Presse*. Volgens informateur Claes zou het onrealistisch zijn het gemeenschapsvraagstuk te negeren: « Je ne crois pas que l'on rende service au pays en créant un flou artistique autour du

(3) Bv. in *La Libre Belgique* van 22 december 1978.

(4) *De Standaard*, 22 december 1978.

(5) *De Morgen*, 23 december 1978.

(6) *De Standaard*, 23 december 1978, « Op zoek naar goede wil ».

communautaire. Escamoter le communautaire, c'est-à-dire se refuser de prendre position sur les problèmes clés relatifs à l'avenir de notre pays ne serait ni réaliste ni sage » (7). Deze verklaring betekende voor een aantal Vlaamse partijen als CVP, BSP, PVV maar ook voor de Waalse PRLW een schot voor de boeg daar deze partijen hadden te kennen gegeven eerst en vooral werk te willen maken van het sociaal-ekonomische. Vooral de CVP maar ook de BSP wensten het gemeenschapsvraagstuk gewoon doorgeschoven te zien naar het parlement.

In ditzelfde interview gaf de informateur ook te kennen dat elk nieuw gemeenschapsakkoord voor 80 à 95 % zou gebaseerd zijn op het Egmontakkoord. Brussel zou nu ook wel het hoofdprobleem blijven.

De voorbereidende gesprekken van Claes werden duidelijk wat geroken omdat werd gewacht op de stellingname van de Volksunie t.o.v. een eventuele regeringsdeelname. Normaal gezien zou de Partijraad bijeengeroepen voor 13 januari hierover moeten beslissen. De keuze die de VU zou doen was van belang t.a.v. een eventuele regeringsformule. Van Vlaamse zijde hebben CVP en BSP steeds verklaard het FDF niet in de regering te willen indien de VU niet meedeed. Stellig werd gehoopt dat de VU zichzelf zou uitsluiten waardoor ook het FDF niet mee kon doen en de weg open lag naar een door CVP en BSP gewenste tweeledige rooms-rode coalitie.

VU-voorzitter Schiltz liet op 28 december reeds verstaan welke positie zijn partij naar alle waarschijnlijkheid zou innemen. De VU wenst zichzelf niet bij voorbaat van regeringsdeelname uit te sluiten, de voorstellen van de informateur zouden worden afgewacht. Schiltz wenste echter de deelname van de Volksunie niet gekoppeld te zien aan deze van het FDF. Ook het FDF verwerpt een dergelijke koppeling of parallelisme (8). Voor Schiltz — en dit in uitzondering tot de andere Vlaamse partijen — moet de komende regering zeker de motor zijn achter de staatshervorming. Binnen het kader van de oude regerende coalitie blijken CVP en BSP geïsoleerd te staan t.o.v. de andere partners en dit op twee vlakken.

a) Op het vlak van de gewenste regeringsformule. BSP en CVP wensen een tweeledige regering, de vier andere partijen de 2/3-meerderheid in het parlement om de staatshervorming te realiseren. Het probleem spitst zich toe op de deelname van de VU en het FDF aan de nieuwe regering of scherper nog : op de eventuele regeringsdeelname van het FDF alleen.

(7) *Dimanche Presse*, 24 december 1978.

(8) *La Libre Belgique*, 29 december 1978.

b) Op het vlak van de staatshervorming nl. de wijze waarop deze moet worden aangepakt. CVP en BSP willen een kaderakkoord waarvan de details door het parlement moeten worden uitgepraat ; PS, PSC, FDF en VU « in belangrijke mate », wensen een voorafgaand, al dan niet gedetailleerd gemeenschapsakkoord met de regering als motor.

Gezien de bestaande tegenstellingen tussen de partijen van de bestaande coalitie en de aangevoelde noodzaak om vlug een regering te vormen omwille van de sociaal-ekonomische problemen werd intussen gepleit om een regering te vormen in twee fasen : eerst een klassiek tweeledig kabinet (kristen-demokratisch-socialistisch) met vooral een sociaal-ekonomisch regeerakkoord. Na het tot stand komen van dit kabinet zou dan gezocht worden naar een uitbreidingsformule om de 2/3-meerderheid in het Parlement te bekomen die nodig is om de staatshervorming te realiseren. Hooguit zou men voor de vorming van het kabinet de grote lijnen van de staatshervorming op papier zetten (9). Dat zelfs het vastleggen van de hoofdlijnen geen gemakkelijke taak zou zijn bleek toen PSC-voorzitter Ch. F. Nothomb liet horen dat er in ieder geval een duidelijke overeenkomst moest zijn inzake de grenzen van de gewesten en de afbakening van de bevoegdheden. Bovendien moesten er waarborgen zijn dat de afgesloten overeenkomst effectief zou worden gerealiseerd (10). Het op de been brengen van een kabinet in twee fasen zou uiteindelijk op dezelfde problemen stuiten als een kabinet dat van het begin af over een 2/3-meerderheid in het parlement zou kunnen beschikken nl. het probleem Brussel en de tweeledige vs. driedledige structuur van de te hervormen staat.

B. *Verloop en einde van de opdracht.*

Na een week van diskrete gesprekken bracht de informateur in de namiddag van vrijdag 29 december een eerste verslag uit bij de koning en daaropvolgend bij de pers. In dit voorlopig verslag zijn reeds een aantal duidelijke lijnen te trekken :

- communautair : de standpunten inzake Brussel blijven moeilijk te verzoenen. Aan Vlaamse zijde streeft men naar een « kaderakkoord », maar de Franstaligen willen in dit geval duidelijke garanties wat de uitvoering ervan betreft.
- wat de sociaal-ekonomische problemen betreft meent Claes dat er geen onoverkomelijke moeilijkheden bestaan om tot een programma van crisisbestrijding te komen « op voorwaarde dat overdreven fiskale pretenties opzij worden gezet ».

(9) *De Standaard*, 23 december 1978.

(10) *La Cité*, 28 december 1978.

Dit laatste was een duidelijke verwijzing naar de fiskale eisen van de liberale partijen ter uitvoering van hun verkiezingsprogramma. De informateur meende tenslotte ook dat een interprofessioneel akkoord gewenst was teneinde een beter economisch klimaat tot stand te brengen.

Op de dag dat Willy Claes een eerste balans opmaakt, publiceert H. Janne, socialistisch oud-minister, in *Le Soir* een vrije tribune waarin het socialistisch standpunt met betrekking tot de toekomstige regeringsformule in alle duidelijkheid wordt geformuleerd en gargumenteerd. De partijen die de toekomstige regering zullen vormen moeten de uitdrukking zijn van de meerderheid der kiezers in elk der gemeenschappen en in elk der gewesten. « En clair, le CVP, le PS et le FDF doivent nécessairement constituer le noyau de la majorité » (11). Reeds onmiddellijk na de verkiezingen van 17 december had de PS de eis gesteld van een « majorité significative » in elk der gewesten (12). Deze « vrije tribune » wees uit dat de PS hieraan bleef vasthouden.

Na 29 december zette W. Claes zijn opdracht verder. De gesprekken met prominenten en partijleiders worden nog eens over gedaan, waarbij duidelijk blijkt dat de partijen bij hun oorspronkelijke standpunten blijven. Ondertussen groeit de wrevel over het aanslepen van de informatieopdracht. Zo maakt CVP-voorzitter Martens duidelijk dat, wat zijn partij betreft, er voor de aanduiding van een formateur niet moet gewacht worden op de Partijraad van de VU (13). Wanneer Willy Claes op 5 januari opnieuw bij het staatshoofd verslag uitbrengt lijken de tegenstellingen tussen de partijen nog te zijn toegenomen. Na het partijbureau van 4 januari liet de PS een communiqué verspreiden waardoor alle deuren die nog op een kier stonden werden dichtgeslagen. De Franstalige socialisten wensden trouw te blijven aan de « déclaration commune », de komende regering moet over een 2/3-meerderheid beschikken in het Parlement en het FDF moet van de regering deel uitmaken. Bij de PS primeert de uitvoering van de staatsvorming op de sociaal-economische problemen. Het ene is een voorafgaandelijke voorwaarde om het andere grondig te kunnen aanpakken. Alleen een staatsvorming kan Wallonië de nodige middelen verschaffen om zijn economische problemen op een konstruktieve manier op te lossen. Daarbij is, volgens PS-voorzitter Cools, het communautaire overall aanwezig: « dans la solution des problèmes sidérurgiques, dans la crise du textile et de la confection, dans l'implantation des nouvelles entreprises, dans l'exploitation rationnelle des richesses naturelles, dans

(11) *Le Soir*, 29 december 1978, « Lettre d'un sociologue au sujet de la crise politique ».

(12) *Le Peuple*, 19 december 1978.

(13) *La Cité*, 4 januari 1979.

l'agriculture... » (14). De standpunten ingenomen door PSC-voorzitter Nothomb zijn minder radikaal dan deze van de PS. Nothomb drukt zich behoedzaam uit t.a.v. de deelname van het FDF aan de komende regering. Het nieuw te vormen kabinet moet volgens hem alleszins over een meerderheid beschikken in elk van de gemeenschappen. Brussel moet « voldoende » vertegenwoordigd zijn (15). In ieder geval lijkt de mogelijkheid van een liberaal-kristen-demokratisch kabinet door de PSC uitgesloten te worden. Wanneer Claes dus op 5 januari bij de koning verslag uitbrengt lijkt een dubbele blokkage te bestaan :

- een eerste omtrent de regeringsformule, wat zich toespitst op de al of niet deelname van het FDF aan de komende regering ;
- een tweede omtrent de te volgen politieke strategie t.a.v. de staats-hervorming nl. een globaal en gedetailleerd akkoord op dit terrein vs. het doorschuiven van de staats-hervorming naar het Parlement.

De standpunten van de grootste partijen in elk der gemeenschappen zijn niet dicht bij elkaar komen te liggen. Dit is nog steeds het geval wanneer informateur Claes op 8 januari door het staatshoofd van zijn opdracht wordt ontlast.

III. Formateur Wilfried Martens : 9 januari - 13 februari 1979.

A. Eerst aftasten.

Onmiddellijk nadat W. Claes van zijn opdracht was ontlast verzocht de koning CVP-voorzitter Wilfried Martens een regering te vormen. Martens ging niet dadelijk in op dit verzoek. Gezien de talrijke risico's aan de opdracht verbonden en gezien het nog niet opgeklarde politieke klimaat vroeg de aangezochte formateur één dag bedenktijd. Op de dag zelf dat Wilfried Martens als formateur werd aangezocht, lanceerden de Franstalige socialisten, de PS, een nieuw voorstel. De Algemene Raad van de PS keurde een resolutie goed waarin werd voorgesteld dat de bestaande ontslagnemende regering-Vanden Boeynants II het vertrouwen aan het parlement zou vragen op basis van een duidelijk afgebakend sociaal-ekonomisch en communautair programma. Dit programma zou een oplossing voor de gemeenschapsproblemen moeten bevatten die tegen 1 juni moet gerealiseerd zijn. In dit voorstel knoopt de PS terug aan bij de Egmont- en Stuyvenberg-akkoorden door te stellen dat de bestaande

(14) *Le Peuple*, 31 december 1978, « Lucidité et volonté ».

(15) *De Standaard*, 5 januari 1979.

regering over de noodzakelijke 2/3-meerderheid beschikt om de door de CVP geopperde grondwettelijke bezwaren tegen deze akkoorden weg te werken. Aan Vlaamse kant scheen men niet direkt geneigd om op dit voorstel van PS-voorzitter Cools in te gaan. Het *Belang van Limburg* sprak van een « taktische zet » en een « vergiftigd geschenk voor Wilfried Martens » dat alleen diende « om de CVP de verantwoordelijkheid toe te schuiven voor het aanslepende formatieberaad » (16).

De aanduiding van Martens — die zijn opdracht na de gevraagde bedenktijd op 9 januari noodgedwongen aanvaardde — werd vrij goed onthaald, dit mede omwille van het krediet dat deze Gentse politicus had weten te bewaren in de kringen van de regerende coalitie. Bij de Franstalige socialisten werd de aanduiding van W. Martens als een positief element aanvaard. « ... les efforts qui, ... seront nécessaires pour sortir de l'impasse seront certainement plus faciles à faire avec Martens qu'avec un Tindemans » wist *Le Peuple* te melden (17). Ook bij de CVP zelf had de aanduiding van Wilfried Martens als formateur geen al te grote problemen opgeleverd. Deze beslissing was door de partij a.h.w. reeds voorbereid door Martens op de verkiezingsaffiches op te stellen naast Tindemans.

Op zijn eerste perskonferentie gehouden bij het aanvaarden van zijn opdracht — die in feite veel ruimer was dan gewoon het vormen van een regering — zei de formateur dat hij zou pogen een regeringsprogramma uit te werken dat een afdoende oplossing biedt voor de sociaal-ekonomische problemen. Betreffende de staatshervorming zou ernaar gestreefd worden de punten van overeenstemming te omschrijven alsook de politieke opties aan te duiden waarmee de regering zou kunnen instemmen. Bij de realisatie van deze staatshervorming zou het het grondwetgevende Parlement toekomen de beslissende rol te spelen. De formateur verklaarde tevens dat het zijn overtuiging is « dat in de structuur van de toekomstige regering evenals in de organisatie van haar werkzaamheden, de gezamenlijke wil tot uiting moet komen om onmiddellijk een nieuwe stap te zetten naar de autonomie van onze gewesten en gemeenschappen ». Wilfried Martens wil onmiddellijk een stap zetten op de weg van de regionalisering welke verder gaat dan het bestaande en dit door in de structuur van de regering de realiteit van drie gewesten en twee gemeenschappen vast te leggen alsook door de regionalisering van begrotingen en het opsplitsen van administraties.

Om een regering te kunnen vormen moet de formateur wel een drietal moeilijkheden overwinnen :

(16) *Het Belang van Limburg*, 9 januari 1979, « Doorzichtig ».

(17) *Le Peuple*, 10 januari 1979, « La carte Martens ».

1° het in overeenstemming brengen van de standpunten van de Vlamingen en van de Franstaligen inzake de regeringsformule,

2° het vastleggen van de juiste procedure om een staatshervorming te realiseren,

3° het vinden van een oplossing voor het probleem Brussel.

Op 10 januari doen de Vlaamse socialistische formateurs een suggestie aan de hand om vlug tot een regering te komen. Het zou een tweeledige kristen-democratische-socialistische coalitie moeten zijn. Elke partij van de aftredende coalitie zou daarnaast een staatssecretaris voor de hervorming der instellingen kunnen benoemen, die samen onder leiding van de eerste minister een communautair vergelijk zouden moeten uitwerken. Dit voorstel wordt als een kompromis t.o.v. de voorliggende standpunten gepresenteerd daar de VU en het FDF niet volwaardig aan de regering zouden deelnemen maar tegelijkertijd toch betrokken zouden zijn bij de staatshervorming. De formateur pikt evenwel niet in op deze suggestie.

Van 9 tot 12 januari — de dag waarop een eerste verslag bij het staats-hoofd wordt uitgebracht — heeft de formateur vooral de situatie afgestast door het inwinnen van de noodzakelijke en nuttige informatie. *La Cité* meent intussen te weten dat de CVP hoe dan ook gekant is tegen een deelname van het FDF aan de regering zelfs al doet de Volksunie mee. « C'est la présence même du FDF qui est contestée, car ce dernier parti est en quelque sorte l'incarnation de 'Bruxelles troisième région' ». Martens zou dan ook volgens dezelfde bron proberen PS-voorzitter Cools ervan te overtuigen de alliantie met het FDF te verbreken (18). In Vlaanderen blijft vooral verzet bestaan tegen een bijgeschaafd « mini-Egmont » en wordt de gedachte ondersteund van een tweeledig kabinet.

B. De partijen van de bestaande coalitie terug aan tafel.

Terug van zijn bezoek aan de koning (12 januari) geeft Martens te kennen dat hij als formateur een regering nastreeft die zowel werk maakt van de sociaal-ekonomische problemen als van de staatshervorming. Vooral dit laatste wordt door de PS positief onthaald. Het lag nu reeds vast dat bij formateur Martens het communautaire dossier volwaardig deel zou uitmaken van de te voeren onderhandelingen en dat het niet in zijn bedoeling lag een tweeledig kabinet op basis van alleen een sociaal-ekonomisch programma na te streven.

(18) *La Cité*, 12 januari 1979.

Op zaterdag 13 januari vergaderde tenslotte de VU-partijraad. De vergadering wenste de partij niet van regeringsdeelname uit te sluiten; de voorstellen van de formateur zouden worden afgewacht. Wel zou met een verstrakt programma aan eventuele gesprekken deelgenomen worden. De VU is geenszins bereid een tweetrapsregering te steunen waarbij de communautaire partijen pas tot de regering toe zouden treden nadat het parlement zijn discussies over het gemeenschapsprobleem heeft beëindigd (19).

De 16e januari begint de formateur voorbereidende gesprekken met de socialistische en kristen-demokratische partijen. Het betreft nog geen echte onderhandelingen. In deze betekenisvolle maar nog niet beslissende stap, zou gesproken worden over de objectieven van een nieuwe regering m.b.t. de communautaire en sociaal-ekonomische problemen alsook over de regeringsformule die het best deze doelstellingen zou kunnen waarmaken. Deze eerste gesprekken handelen in eerste instantie over de sociaal-ekonomische problemen. Ze schieten goed op. Op dit terrein blijken er tussen kristen-demokraten en sociaal-demokraten genoeg raakpunten te zijn om tot een regering te komen. Aan *De Morgen* verklaart BSP-voorzitter Van Miert ondertussen dat vooraleer de communautaire onderhandelingsmaterie wordt besproken, de formateur alleszins een gesprek moet hebben met de VU. Van Miert meent eveneens dat zelfs zonder het FDF en de VU in de komende regering de gesprekken niet gemakkelijker zouden verlopen, aangezien de PSC het aanvaarden van een raamakkoord dat enkel de grote gemeenschapsopties bevat afhankelijk maakt van een oplossing voor het probleem Brussel (20).

In het kader van de « voorbereidende gesprekken » wordt op 18 januari de staatshervorming aangepakt. Algauw blijkt dat PS en PSC aan het FDF blijven vasthouden. Cools en Nothomb brengen bij het FDF verslag uit over de vorderingen van de gesprekken. Cools had zelfs tijdens de onderhandelingen kontakten met FDF-voorzitster Spaak.

Wilfried Martens doet aan zijn gesprekspartners het voorstel om m.b.t. de staatshervorming in etappes tewerk te gaan: het regeerakkoord zou de kernideeën i.v.m. de staatshervorming bevatten; tot na de Europese verkiezingen zou het parlement van gedachten kunnen wisselen en tegenvoorstellen doen, na de hervatting van het parlementair werk in oktober zou de regering dan zelf op basis van de opties en de resultaten van de parlementaire dialoog teksten uitwerken en verdedigen. De eigenlijke basisopties van de formateur omtrent de staatshervorming hielden een aantal

---

(19) Verklaring van H. Schiltz in het BRT-programma « Confrontatie » van 14 januari 1979. Zie ook bijdrage M. Platel: *De Volksunie 1977-1979*.

(20) *De Morgen*, 16 januari 1979.

nieuwigheden in maar ze bleven vaag en soepel. Ten aanzien van het Egmontpakt werd de staatsstructuur vereenvoudigd. Er werd in geen subgewesten meer voorzien en de nationale regering zou een grotere bevoegdheid bewaren.

De voorstellen van de formateur werden door de diverse partijbureau's niet al te enthousiast onthaald maar ook niet afgekeurd. PS en PSC wensen dat ook met de Volksunie en het FDF zou onderhandeld worden zodat het bewijs zou kunnen geleverd worden dat met deze partijen geen akkoord valt te bereiken. De PSC van haar kant wenst eveneens duidelijker voorstellen en oplossingen voor het Brusselse probleem. De BSP zit op dezelfde golfengete van de PS en de PSC door te stellen dat de communautaire partijen bij de onderhandelingen moeten betrokken worden. De CVP ziet liever het FDF niet aan de regering deelnemen terwijl ze wenst dat de staats hervorming doorgeschoven wordt naar het parlement. Martens kreeg van zijn eigen partij dus ook niet het volle vertrouwen. Als hoofdrolspelers in de crisis rond de regeringsvorming zijn PS en CVP op hun standpunt blijven staan. De BSP is zelfs het kamp van PS en PSC komen versterken door het voeren van onderhandelingen met de communautaire partijen voorop te stellen.

Op 22 januari komt Martens tegemoet aan de wens van PS, PSC en BSP door de overblijvende partijen bij de onderhandelingen te betrekken. Immers de voorstellen van de formateur worden niet alleen voorgelegd aan FDF en VU maar ook aan PVV en PRLW. Wel moeten, zoals de formateur verklaart, de socialisten en de kristen-demokraten de kern vormen van de toekomstige regering. Daarom werden ze door de formateur ook het eerst uitgenodigd tot het voeren van voorbereidende gesprekken.

Aan elk van de potentiële gesprekspartners overhandigt Wilfried Martens een vierdelig document waarin zijn ideeën zijn samengevat. Een eerste hoofdstuk behandelt het sociaal-ekonomisch beleid, een tweede hoofdstuk de staats hervorming terwijl de twee volgende hoofdstukken respectievelijk betrekking hebben op de welzijnszorg en op het buitenlands beleid.

Vanaf 25 januari tot 28 januari komen de antwoorden van de diverse partijen op het document-Martens binnen. Alle partijen reageren positief maar elke partij koppelt aan de voorstellen van de formateur voorwaarden en opmerkingen om deze zoveel mogelijk in overeenstemming te brengen met het eigen partijprogramma. Zo stellen bv. de liberale partijen hun fiscaal programma prioritair. Het antwoord van de PS daarentegen bevatte een aanduiding voor de richting waarin een oplossing voor de gemeenschapsproblemen zou kunnen worden gezocht. Voor de PS moest de « gewestvorming » zo spoedig mogelijk worden doorgevoerd. « Gewestvorming » of de realisatie van artikel 107 quater van de Grondwet wordt hier losgekoppeld van de eigenlijke « staats hervorming ». Deze formulering

bevat een aanzet tot kompromis t.a.v. het CVP-standpunt. De « gewestvorming » zou moeten deel uitmaken van het regeerakkoord, de « staats-hervorming » zou door het parlement kunnen worden uitgewerkt.

In hetzelfde weekend dat de formateur de antwoorden van de partijen inwacht, heeft ook het PS-congres plaats, dat nochtans weinig nieuwe elementen aanbracht. André Cools werd er opnieuw verkozen als voorzitter. In zijn slottoespraak wees de herkozen voorzitter erop dat een oplossing van de gewestvorming voor Wallonië gekoppeld is aan de oplossing die uitgewerkt wordt voor Brussel: « Si la Wallonie veut obtenir la régionalisation, elle ne l'obtiendra qu'en trouvant une solution pour Bruxelles ». Het lot van Wallonië wordt gekoppeld aan dit van Brussel.

Op 30 januari doet de formateur een eerste duidelijke keuze omtrent de nagestreefde regeringsformule. Martens gaat aan tafel zitten met de partijen van de bestaande coalitie. *De Standaard* meent te weten dat de Waalse socialisten zich hebben verzet tegen de aanwezigheid van de PRLW aan de onderhandelingstafel terwijl de PSC haar veto stelde tegen een deelname van de PVV zonder de PRLW (21).

C. Martens loopt vast.

Terwijl Wilfried Martens de onderhandelingen start met de partijen van de bestaande coalitie komen de eerste reacties op het sociaal-ekonomisch luik van het dokument-Martens binnen. Het ACV reageert vrij positief, het ABVV echter kan het niet eens zijn met voorstellen die teveel op maat van CVP en ACV gesneden zijn (22).

De onderhandelingen die terug als « voorbereidende gesprekken » worden omschreven storen zich niet aan de sociaal-ekonomische problemen: de staats-hervorming staat opnieuw centraal. In feite test de formateur de kansen uit van de formule die door de Parti Socialiste wordt aangerezen nl. een regering die over de 2/3 meerderheid beschikt in het parlement met tegelijkertijd een meerderheid in elk der gewesten en in elk der gemeenschappen. De gesprekken tussen de zes partners — die van gemeenschap tot gemeenschap worden gevoerd — blijken niet zo vlot te verlopen als gewenst. Als men hem tijdens zijn dagelijkse perskonferentie vraagt of de « blocages » waarvan informateur Claes al sprak nu al weggewerkt zijn, antwoordt de formateur ontkennend. Franstalige en Vlaamse standpunten staan tegenover elkaar.

(21) *De Standaard*, 31 januari 1979.

(22) *De Vooruit*, 31 januari 1979.

Op 1 februari doet de formateur een nieuw voorstel waarin hij in grote lijnen tegemoet komt aan de Franstalige eis tot onmiddellijke realisatie van de gewestvorming, dit in afwachting van een globale staatshervorming ten aanzien waarvan de rol van het parlement ruim zou uitgemeten worden. Ter compensatie voor de Vlamingen wordt de versmelting van de gewestraad en de kultuurraad tot één gemeenschapsraad bekomen. Martens formuleert hier de inhoud van wat later in het definitieve regeerakkoord de tweede « voorlopige en onomkeerbare » fase van de staatshervorming zou zijn.

Over dit loskoppelen van de gewestvorming van de definitieve staatshervorming leek onder de onderhandelende partijen overeenstemming te zijn bereikt. Over fundamentele knelpunten zoals de bevoegdheden van de gewesten en gemeenschappen, de politieke verantwoordelijkheid, de financiële gevolgen, de regeling voor Brussel met inbegrip van de vastlegging der grenzen was er nog verre van eensgezindheid (23).

Veel steun tot slagen krijgt de formateur niet van zijn eigen partij. Gedurende de gehele voorbije formatieperiode is de CVP terughoudend gebleven met het afleggen van verklaringen. Binnen deze partij zou er verdeeldheid heersen. Enerzijds zou er een strekking zijn die o.l.v. Leo Tindemans blijft ijveren voor een tweeledige (kristen-demokratische - socialistische of kristen-demokratische - liberale) regering; communautaire partijen in de regering zouden niet gewenst zijn. Anderzijds is er een strekking die vooral gesteund wordt door de ACW-vleugel van de partij en die heelwat positiever staat tegenover de pogingen van Martens (24). Vooral het laatste voorstel van Wilfried Martens om onmiddellijk werk te maken van de gewestvorming werd binnen de CVP op heelwat kritiek onthaald. Met dit voorstel zou de formateur van zijn oorspronkelijk schema zijn afgeweken door nu reeds de uitvoering van artikel 107 quater van de grondwet aan de Franstaligen toe te geven (25). In concreto spitst de kritiek zich toe op het toekennen van politieke verantwoordelijkheid aan de gewestexecutieven. Als gevolg van o.a. deze opmerkingen concentreren de onderhandelingen — er kon op dat moment nog moeilijk van voorbereidende gesprekken gesproken worden — zich op enkele juridische knelpunten, de samenstelling van de raden, politieke verantwoordelijkheid van de executieven, enz...

In de nacht van 6 op 7 februari beslist de Volksuniedelegatie zich uit de aanslepende onderhandelingen terug te trekken en dit omdat, volgens

(23) Zie de verklaringen van formateur Martens in het BRT-programma « Confrontatie » van 4 februari 1979.

(24) Zie hiervoor : *La Dernière Heure*, 30 januari 1979 ; *Le Peuple*, 30 januari 1979 en *La Libre Belgique*, 13 februari 1979.

(25) *De Standaard*, 6 februari 1979.

voorzitter Schiltz, de Franstaligen onvoldoende rekening houden met essentiële Vlaamse eisen en bekommernissen. Deze onderhandelingen hebben volgens de VU-voorzitter tevens duidelijk gemaakt dat sommigen niet naar een echte staats hervorming willen gaan en het wensen te houden bij de unitaire Belgische Staat. Daags voordien waren « rond de onderhandelaars » nogal wat geruchten dat de CVP zinnens was het te laten afweten. Deze geruchten lieten verstaan dat gesprekken werden gevoerd tussen PVV-voorzitter De Clercq en L. Tindemans.

De tegenstellingen tussen de gemeenschappen waren die nacht onoverbrugbaar gebleken. Nochtans had PS-voorzitter Cools een paar dagen voordien laten verstaan dat de PS voor het probleem Brussel, een van de belangrijkste communautaire knelpunten, liefst onmiddellijk een oplossing wilde maar van dit probleem geen breekpunt zou maken (26).

Nu de VU zich heeft teruggetrokken nodigt de formateur voor 9 februari de kristen-demokraten en de socialisten uitdrukkelijk uit voor regeringsonderhandelingen. Martens meent bewezen te hebben dat met de communautaire partijen geen vergelijk kan bereikt worden. De bal wordt terug gespeeld naar de socialisten die een dergelijke bewijsvoering hadden geëist. Door op deze wijze te handelen kwam de formateur wel tegemoet aan de eis van de CVP en de BSP die steeds hadden gesteld dan het FDF niet in de regering kon zonder de Volksunie.

De plannen van de formateur om onderhandelingen te beginnen over de vorming van een tweeledige « rooms-rode » (kristen-demokratische - socialistische) coalitie worden doorkruist door het antwoord van de PS en de PSC op de ontvangen uitnodiging tot onderhandelen. Beide partijen weigeren te onderhandelen indien vooraf geen precieze kalender wordt opgesteld m.b.t. de realisatie van de gewestvorming en indien het FDF niet opnieuw wordt uitgenodigd tot de onderhandelingen (27). De spanningen tussen de overgebleven partijen spitsen zich bijgevolg toe op het behoud van het FDF aan de onderhandelingstafel. Vooral de Brusselse PSC wilde inzake Brussel van geen toegeving weten. « Nous serons intraitables », zou Vanden Boeynants rond de onderhandelingstafel gezegd hebben. Informeel wordt gepoogd het probleem op te lossen door de VU terug bij de onderhandelingen te betrekken. Tot tweemaal toe werd VU-voorzitter Schiltz die 9e februari door Martens ontvangen. Deze partij wil van geen onderhandelen meer horen. Gezien het vastgelopen formatieberaad vraagt Wilfried Martens de koning van zijn opdracht ontheven te worden. Na 56 dagen onderhandelen en gesprekken blijven nog steeds dezelfde fundamentele geschilpunten tussen de voornaamste partijen bestaan.

(26) *De Morgen*, 6 februari 1979.

(27) *La Libre Belgique*, 10-11 februari 1979.

Bovendien begonnen de nakende Europese verkiezingen steeds zwaarder te wegen op het formatieberaad en dan vooral de eventuele score van Leo Tindemans. Het Franstalige socialistische kamerlid Vanderbiest uit Luik bijv. sprak tijdens een TV-uitzending « A suivre » van de RTBF de vrees uit dat Tindemans 700.000 voorkeurstemmen zou halen. Volgens Vanderbiest zou Tindemans dat ervaren als een plebisciet om het eerste-ministerschap op te eisen en dan een « presidentieel regime » te installeren. Nog tijdens diezelfde uitzending van 16 februari noemde FDF-senator Moureaux, Tindemans een « apprenti dictateur », terwijl de ondervoorzitter van de KP, senator Renard meende dat Tindemans de Europese verkiezingen wilde winnen om de regionalisering te voorkomen.

IV. De bemiddelaars Willy Claes en Charles-Ferdinand Nothomb : 14 februari - 26 februari 1979.

Na de mislukking van de kristen-demokraat Martens wordt over het algemeen een socialistisch formateur verwacht. Een van de namen die in dit verband worden genoemd is deze van Minister van Buitenlandse Zaken Simonet (28). Het staatshoofd duidt evenwel geen nieuwe formateur aan maar tot ieders verrassing wordt een nieuwheid geïntroduceerd : er worden twee bemiddelaars aangeduid, behorende tot een verschillende partij en tot een verschillende gemeenschap maar niet tot de partijen die in het konflikt het scherpst tegenover elkaar staan. Het zijn de BSP'er Claes en de PSC'er Nothomb.

Dat Claes tot de bemiddelaars behoort verwondert niemand. In de aanduiding van Nothomb als bemiddelaar wordt naderhand wel een poging gezien om de PS te isoleren door de PSC los te weken uit het Franstalige front (29). Het staatshoofd zou volgens bepaalde bronnen inderdaad stappen hebben gezet om een socialist als formateur aan te duiden. PS-voorzitter André Cools zou zelf de opdracht geweigerd hebben (30) of hij zou verhinderd hebben dat een lid van de PS met de opdracht werd belast (31).

Wat is nu de specifieke opdracht van de bemiddelaars ? Op de eerste perskonferentie na hun aanduiding, blijven Claes en Nothomb erbij dat de socialisten en de kristen-demokraten de ruggesgraat moeten vormen van de toekomstige regering. Ze herhalen tevens dat een regering noodzakelijk is die zowel de institutionele als de sociaal-ekonomische problemen aan-

(28) *La Libre Belgique*, 13 februari 1979.

(29) *Le Soir*, 18 februari 1979 en *Le Peuple*, 20 februari 1979.

(30) *De Standaard*, 14 februari 1979.

(31) *De Nieuwe Gazet*, 14 februari 1979.

pakt. Rekening houdend met deze gegevens zou de opdracht er dan in bestaan de taak van de toekomstige formateur te vergemakkelijken door het slaan van bruggen over de politieke tegenstellingen heen of door het politieke denken in de richting van zekere oplossingen te sturen.

Op hun perskonferentie van 16 februari legden de bemiddelaars de eerste resultaten van hun gesprekken, waarbij ook de liberale partijen betrokken werden, voor. Volgens Claes en Nothomb vindt iedereen het noodzakelijk dat iets wordt gedaan aan de staatshervorming waarbij desgevallend niet zal moeten gerekend worden op hulp van buitenuit om die te realiseren. Een regering die vanaf de start over een 2/3 meerderheid beschikt is een noodzaak. Ten tweede wensen de Franstaligen dat het FDF bij de regering betrokken wordt omdat deze een meerderheid zou hebben in elk van de drie gewesten.

Weinig lijkt bijgevolg opgelost en veel vragen blijven bestaan wanneer de bemiddelaars de 19e februari verslag uitbrengen bij de koning.

Een aantal gebeurtenissen en ontwikkelingen zorgen er ten andere voor dat de noodzakelijke « bruggen » moeilijk kunnen geslagen worden. Zo komen de Europese verkiezingen van 10 juni naderbij. Daarnaast zijn er ook de naderende sociale verkiezingen (april-mei) die het verloop van het beraad niet vergemakkelijken. Er is ook de beslissing van de Minister van Nationale Opvoeding om de lagere school te Linkebeek niet verder te subsidiëren omdat er tegen de wettelijke beschikkingen in, Franssprekende kinderen uit Vlaamse gemeenten les volgen. Door de Franstalige partijen wordt deze gewettigde beslissing zwaar aangevochten. De Vlamingen op hun beurt protesteren tegen de uitsluiting uit de Franse Cultuurraad van Senator A. Bernaerts, Nederlandstalige PVV-verkozene uit het kiesarrondissement Nijvel. Ook is er de dreiging van Franstalige zijde om de Franstalige Statengeneraal bijeen te roepen. PSC en PRLW wensen hierin echter de andere Franstalige partijen niet te volgen. De Parti Socialiste van haar kant is verbolgen door de verklaring van CVP-voorzitter Martens waarin hij stelde « dat geen einde zal komen aan de crisis zolang het Franstalig front stand houdt » (32). Tenslotte is er nog de « Appel à la détermination » van het Brusselse Rassemblement pour le Droit et la Liberté, gericht tot de Franstalige gemeenschap die zich in een staat « van legitieme zelfverdediging » bevindt (33).

Op 21 februari gaven de bemiddelaars, wiens taak zeker niet gemakkelijk werd gemaakt, een nieuwe perskonferentie. Nothomb heeft het over een « geblokkeerd kruispunt » waar elkeen denkt dat de andere eerst uit de

---

(32) Verklaring van Martens in het BRT-programma « Ieder zijn Waarheid » van 18 februari 1979.

(33) *Le Soir*, 19 februari 1979, « Appel à la détermination ».

weg moet gaan. Op deze 21ste februari is van een ontwarren van dat geblokkeerde kruispunt nog geen sprake, integendeel, men graaft zich steeds meer in. De bemiddelaars zullen daarom eigen voorstellen doen. Deze voorstellen zouden dan aan de partijen — et werd niet gespecificeerd welke — ter beantwoording voorgelegd worden. Voor de bemiddelaars staat het vast dat moet gestreefd worden naar een regering die over de 2/3-meerderheid in het parlement beschikt. Bij de CVP lijkt het er ondertussen wel op dat er een wijziging in haar standpunt is ingetreden. Het FDF zou in de regering geduld worden wanneer deze partij er zich bij zou neerleggen dat Brussel beperkt blijft tot de 19 gemeenten en ze tegelijkertijd genoegzaam neemt niets in het Vlaamse randgebied te verwerven. Deze verschuiving in het standpunt van de grootste Vlaamse partij, die hierin wordt gevolgd door de BSP, is misschien toe te schrijven aan de bemiddeling van een aantal personaliteiten behorende tot de kring der sociale partners. Claes en Nothomb hadden op 20 februari namelijk een uitgebreid onderhoud gehad met o.a. Martens, Cools, Van Miert, Houthuys en Debunne (34). Niets wijst erop dat in deze gesprekken plots het sociaal-ekonomische centraal zou gestaan hebben.

Op 23 februari wordt door de bemiddelaars verslag uitgebracht bij de koning en op 24 februari overhandigen ze aan de zes partijen van de uittredende coalitie de aangekondigde voorstellen. Deze voorstellen zijn te nemen of te laten. Ze hebben betrekking op :

- de structuur van de toekomstige regering en de aard der beslissingen die regering en deelregeringen kunnen nemen na hun installatie,
- de uitwerking van een wetgeving m.b.t. de staatshervorming, welke op korte termijn door het parlement zou moeten kunnen goedgekeurd worden,
- de onmiddellijke herziening van enkele grondwetsartikelen ; dit vooruitlopend op de herziening van het geheel.

De eerste antwoorden van de aangezochte partijen komen binnen op zondag 25 februari. Algauw blijkt dat de partijen zich niet gestoord hebben aan het feit dat de voorstellen te nemen of te laten waren. Alle partijen zeggen « ja maar ». Zoals bemiddelaar Claes het uitdrukte is bij sommigen de « ja » groter dan de « maar » en voor anderen is de « maar » veel groter dan de « ja » (35).

(34) *La Cité* en *De Morgen*, 21 februari 1979.

(35) Willy Claes in de BRT-uitzending « Confrontatie » van 25 februari 1979.

Het antwoord van BSP en PSC is het meest positieve, dit van CVP en PS is al heelwat minder positief en bij FDF en VU is de « maar » bijna een « neen ».

Terwijl in de Vlaamse pers beroering ontstaat als gevolg van een uitspraak van Willy Claes gedaan in de BRT-uitzending « Confrontatie » waarin hij stelde dat in België voortaan geen regering meer mogelijk is zonder het FDF (36), laten de bemiddelaars zich niet ontmoedigen door de antwoorden van de partijen op hun voorstellen. Er wordt gepoogd het voorbehoud van de partijen, die in hun antwoord weinig op het inhoudelijke zijn ingegaan en zich vooral taktisch hebben opgesteld, weg te werken. Dit is geen gemakkelijke taak als men weet dat de drie Franstalige partijen de bemiddelaars ook nog een gezamenlijk antwoord hadden bezorgd waaruit bleek dat het Franstalige front bleef standhouden.

De bemiddelaars voeren nu gesprekken met de voorzitters van de zes partijen waaraan hun voorstellen werden voorgelegd. Er wordt al vlug afgestapt van deze voorstellen omdat men het onderling oneens is over de inhoud ervan.

Om uit de impasse te geraken stellen de bemiddelaars tenslotte voor de regering-Vanden Boeynants II terug op de been te helpen tot na de Europese verkiezingen. Deze regering zou slechts beperkte doelstellingen nastreven. Ze zou zich vooral moeten inlaten met de sociale, economische en budgettaire problemen. De staatshervorming zou door deze regering wel moeten voorbereid worden. Zowel van Vlaamse als van Franstalige zijde werd op dit voorstel negatief gereageerd. De Vlaamse voorzitters willen de gemeenschapsproblemen volledig laten rusten tot na de Europese verkiezingen ; de Franstaligen houden vast aan de eis van een vooraf nauwkeurig vastgelegd communautair program. Het gesprek tussen de zes voorzitters liep in de namiddag dan ook vast. Dit gebeurde nadat de Franstalige partijen in antwoord op de wens van de Vlaamse partijen om het gemeenschapsprobleem bij een verder zetten van de regering-Vanden Boeynants II te laten rusten tot na 10 juni, een vijftal waarborgen formuleerden, gaande van de eis van een Franstalige premier tot het stilleggen van de werken aan de haven van Zeebrugge. Deze garanties vonden de Franstaligen noodzakelijk om te vermijden dat van het communautaire niets in huis zou komen. De Egmontbreuk heeft heel diepe trauma's veroorzaakt.

Gezien de ontstane breuk tussen Nederlandstaligen en Franstaligen ontlast het staatshoofd op 26 februari de bemiddelaars van hun opdracht. Alle besproken formules en overgangsformules zijn verworpen ; de verouweniskrisis zit terug muurvast. Men gelooft de anderen niet meer.

---

(36) Zie *De Standaard*, 26 februari 1979.

V. Formateur Paul Vanden Boeynants : 5 maart - 2 april 1979.

A. Officiële stilte.

De koning hervat voor een derde keer zijn konsultaties. Buiten deze raadplegingen heerst er officieel een grote stilte. Dit neemt niet weg dat er officieus druk onderhandeld wordt tussen de leden van de bestaande coalitie. Een aantal prominenten zouden in deze officieuze gesprekken als bemiddelaar fungeren. EEG-kommissaris Etienne Davignon, lid van het Comité Directeur van de PSC, is een der spilfiguren in dit moment van de crisis. Op 28 februari kwam *Het Volk* zelfs met het bericht dat volgens bepaalde geruchten gewerkt werd aan de installatie van een technokratisch kabinet dat onder de leiding zou staan van Davignon (37). Ook de naam van Hallet, voorzitter van de Kristelijke Mutualiteiten, werd in dat verband genoemd.

Deze geruchten bleken overtrokken te zijn ; Davignon was in feite een officieus bemiddelaar. In deze officieuze onderhandelingen zou er vooral aandacht besteed zijn aan het terug op de been brengen van de bestaande coalitie onder voorzitterschap van Vanden Boeynants met Martens als vice-premier belast met de gemeenschapszaken ; met als alternatief een kabinet geleid door Martens zelf dat voorrang zou verlenen aan het sociaal-ekonomische maar op communautair gebied een gedeelte van de voorstellen van gewezen formateur Martens terug zou opnemen. De krant van de Vlaamse vleugel van het ACW *Het Volk* blijft evenwel hopen dat Martens zelf zijn « bruusk afgebroken formatieopdracht zal mogen verder zetten » (38).

Op 3 maart circuleren de geruchten dat Paul Vanden Boeynants wel eens de toekomstige formateur zou kunnen worden om dan, zoals in 1968, het premierschap aan een ander over te laten. De premier zelf zou ondertussen ook officieus aan het bemiddelen zijn gegaan. Er wordt reeds gesproken van een « plan VDB », opgesteld op het kabinet van de Eerste Minister en dat zowel betrekking zou hebben op het sociaal-ekonomische als op het communautaire (39). Het is duidelijk dat de partijleiders van de bestaande coalitie er blijven naar streven om onder elkaar een akkoord te bereiken waarin eenieder zijn gading vindt.

In deze periode van officieuze stilte wordt ook druk onderhouden tussen CVP, BSP en VU. Vooral BSP en VU willen net zoals bij de Franstaligen komen tot een Vlaamse frontvorming. Langs CVP-zijde lijkt men echter minder warm te lopen voor een Vlaams front met dergelijke

(37) *Het Volk*, 28 februari 1979.

(38) *Het Volk*, 2 maart 1979.

(39) *La Cité*, 3 maart 1979.

verreikende konsekwenties. De Vlaamse kristen-demokraten vinden zo een front voor Vlaanderen niet zo noodzakelijk omdat « de CVP trouwens over de blokkeringsmogelijkheden in de Senaat beschikt » (40).

B. Een nieuwe formateur.

Op maandag 5 maart duidt het staatshoofd uittredend eerste minister Vanden Boeynants, zoals verwacht, aan als nieuwe formateur. De formateur hoopt reeds tegen 15 maart een regering op de been te kunnen brengen. Om dit te verwezenlijken richt hij zich tot de zes politieke formaties van de bestaande coalitie. In de nagestreefde regeringsformule komt geen verandering. De formateur verrast door zonder dralen voorstellen te doen ter oplossing van de gemeenschapsproblemen. In deze voorstellen stapt hij af van de idee van een staats hervorming in fasen. In zijn twintig bladzijden tellend dokument worden alle aspecten van het « dossier staats hervorming » zeer gedetailleerd behandeld. Het plan toont opvallende gelijkenissen met de Egmont-Stuyvenberg akkoorden. Veel ruimte voor parlementaire initiatieven is er niet in voorzien.

Tegen donderdag 8 maart wil de formateur reeds weten of hij een kans op slagen heeft. Alle aangezochte partijen hebben aanvaard te onderhandelen. Deze onderhandelingen verlopen van het begin af nogal stroef. De door de Franstaligen aangekondigde Voerbetoging van 11 maart zou op de onderhandelingen wegen. Ook is er het feit dat Vanden Boeynants en Cools, onder druk van de laatste, een kalender tot realisatie van de staats hervorming zouden hebben uitgewerkt. Die kalender voorziet dat de hervorming van de staat een realiteit moet zijn tegen 9 juli 1979 (41).

Ook de Vlaamse partijen wachten niet af. Op 7 maart geraakt een « gezamenlijke verklaring » van CVP, BSP en VU bekend. Hierin verbinden ze zich gemeenschappelijk op te treden tijdens de onderhandelingen en indien de vorming van een regering slaagt verder gezamenlijk blok te vormen in die regering. Tevens worden een viertal eisen geformuleerd waaraan moet voldaan worden wil het beraad slagen :

- er dient één Vlaams parlement en één Vlaamse regering te komen die over eigen financiële middelen beschikt,
- de Vlamingen moeten zelf de cultuur en de persoonsgebonden materies voor de eigen gemeenschap te Brussel kunnen behartigen,
- er dient gezorgd te worden voor een gelijkwaardige deelname van de Brusselse Vlamingen aan het bestuur van de hoofdstad,

(40) *De Nieuwe Gids*, 28 februari 1979.

(41) *La Cité*, 7 maart 1979.

— de Vlaamse bestuursbevoegdheid over het Vlaamse grondgebied en m.a.w. ook over de randgemeenten, dient geëerbiedigd te worden.

Het viel op dat alleen de VU de verklaring met enig omhaal bekend maakte : de verklaring werd in ieder geval niet « gezamenlijk » voorgesteld. Van een werkelijk front bleek niet veel te zien te zijn. De CVP stapte slechts « pro forma » mee, dat zou uit de latere onderhandelingen duidelijk blijken.

Op 8 maart, de dag dat de formateur wilde weten of er een kans op slagen in zat, loopt het formatieberaad vast. Het knelpunt is ditmaal niet het moeilijke probleem Brussel maar wel een financiële kwestie, nl. de wijze van financiering van gemeenschappen en gewesten. De Franstaligen hielden vast aan het geldende dotatiesysteem terwijl de Vlamingen pleitten voor financiële en fiskale zelfstandigheid gekoppeld aan een eigen financiële verantwoordelijkheid. Voor de eerste maal in de geschiedenis van de staatshervorming was de gemeenschapsdialoog afgesprongen op een financieringskwestie. Aan Franstalige zijde werd de houding van de Nederlandstaligen aangevoeld als een terugkomen op de verworvenheden van het Egmontakkoord en het daaruit voortvloeiende wetsontwerp 461. Tijdens die laatste discussie kwam het FDF vrijwel niet aan het woord.

Het « plan VDB » was dus niet de mirakeloplossing waarvan sommigen gedroomd hadden : het leek er nu wel op dat men « met de zes » was uitgepraat. Gezegd werd o.m. dat er zou getracht worden een liberaal minderheidskabinet op de been te brengen. Anderen stelden dat er nu zonder dralen een kristen-democratisch - socialistisch kabinet moest komen.

C. *Opnieuw proberen.*

Ondanks deze tegenslag besluit de formateur, op vraag van de koning, zijn inspanningen verder te zetten. Er wordt niet aan gedacht de pogingen tot herstel van de oude coalitie op te geven. Nieuwe middelen worden ingezet om de standpunten van de zes partijen nader tot elkaar te brengen. Zo worden de betrokken partijvoorzitters in de voormiddag van 9 maart door het staatshoofd in kollektieve audiëntie ontvangen. « Initiative sans précédent : le Roi a reçu ensemble les six présidents de partis de la coalition sortante et les a invités à tenter un dernier effort, au cours du week-end, avec M. Vanden Boeynants pour former un gouvernement », schrijft *La Libre Belgique* (42).

Gedurende het betrokken weekeinde wordt inderdaad opnieuw onderhandeld en dit op basis van diverse not'a nl. een van het FDF, een van

---

(42) *La Libre Belgique*, 10 maart 1979.

de PSC, een nota van Cools, de gezamenlijke Vlaamse verklaring i.v.m. de staatshervorming en alle vroeger reeds geformuleerde voorstellen. De gesprekken verlopen nochtans met zekere remmingen : het FDF wil immers mee gaan betogen op 11 maart in de Voer. Uiteindelijk bleven de FDF-ministers daar toch weg. Maar voorzitter Spaak beloofde de Voer weer ter sprake te brengen. Het bleef bij die belofte... Wel hield het FDF een Algemene Raad in Aubel.

Als nieuw initiatief uitgaande van de PS was de nota-Cools het belangrijkste. André Cools stelt hierin voor terug te keren naar de algemene filosofie van de voorstellen door Wilfried Martens geformuleerd toen hij nog formateur was. De PS leek het radicale standpunt van vroeger te matigen door het voorleggen van een synthese-dokument « dat ruimte liet voor een zinnig gesprek en een akkoord » (43).

De onderhandelaars die op basis van deze nota's gesprekken voeren, zouden vooral het FDF onder zware druk zetten om de eisen inzake het Vlaamse randgebied op te geven.

Formateur Vanden Boeynants probeert uit de voorliggende voorstellen en nota's de grootste gemene deler te distilleren. Op 11 maart blijkt dat het schema dat Martens als informateur had opgesteld het hoofdonderwerp van het gesprek vormt. Dit schema voorziet dat :

- reeds van bij de vorming van de regering moet rekening gehouden worden met de toekomstige structuur van het land,
- tijdens de overgangsfase een aantal onomkeerbare maatregelen genomen worden,
- vooraleer de staatshervorming in « definitieve » grondwettelijke teksten wordt vastgelegd, de opties voor de definitieve staatshervorming in het parlement dienen besproken te worden.

Er heerst aan de onderhandelingstafel een zeker optimisme. De formateur omschrijft deze geestesgesteldheid als volgt : « Vandaag is het besef aanwezig dat er geen tijd en geen plaats meer is voor tactische zetten of voor persoonlijke rollen. Iedereen beseft dat het 'primum vivere' nu de doorslag moet geven ». Het optimisme lijkt inderdaad gewettigd. In de nacht van 11 tot 12 maart deelt Vanden Boeynants aan twee journalisten van Belga en BRT-radio mee, dat « nu al een voorontwerp van akkoord (is) bereikt over een overgangsregeling voor de staatshervorming, uitgaande van de voorstellen van de heren Martens, Claes en Nothomb en van mijn eigen plan ». Diezelfde nacht vertelt Vanden Boeynants aan de

---

(43) *De Morgen*, 12 maart 1979.

twee betrokken verslaggevers « dat hij werkt voor Wilfried (Martens) », dat hij formateur is maar voor een ander eerste minister.

Dat een voorontwerp van akkoord zou zijn bereikt wordt in de loop van de ochtend gelogenstraft door de partijvoorzitters van VU, FDF, PS en BSP. FDF-voorzitster Spaak was na de vergadering van haar partijtop vrij duidelijk : « Wij maken voorbehoud op nog bijna alle punten ». Volgens André Cools had de formateur « zijn hart laten spreken ».

Dat de formateur iets te voorbarig is geweest belet niet dat de onderhandelende partijen blijkbaar op weg zijn naar een vergelijk. Op dinsdag 13 maart legt Vanden Boeynants aan zijn gesprekspartners een 20 bladzijden lange nota voor getiteld : « Synthese-nota van de besprekingen, alternatieven en voorstellen van de vergadering van vorige zondag ». De nota laat er geen twijfel meer over bestaan dat de onderhandelaars gekozen hebben voor een staats hervorming in drie fasen : een onmiddellijke, een voorlopige en onomkeerbare en een definitieve. Over de laatste of definitieve fase wordt in de nota in feite niet gesproken omdat dit niet tot de taak zou behoren van de komende regering.

De nota vormt nu de nieuwe onderhandelingsmaterie voor de delegaties van de zes partijen. Het FDF schijnt wel heel wat moeite te hebben met de voorstellen van de formateur inzake Brussel. Brussel zou namelijk voorlopig begrensd blijven tot de 19 gemeenten ; voor de gemeenten met een speciaal taalstatuut worden in de nota alleen een aantal maatregelen voorgesteld ter verbetering van de betrekkingen tussen de twee taalgemeenschappen.

De 15e maart is een bewogen dag. *La Libre Belgique* publiceert een interview met PSC-voorzitter Nothomb. Hierin verklaart de PSC-voorzitter : « Si on devait aboutir à un nouvel échec, le PSC prendrait ou accepterait les initiatives nécessaires pour former malgré tout un gouvernement, pour autant qu'il soit appuyé par une majorité de francophones ». Nothomb laat doorschemeren dat het voortbestaan van het Franstalig front niet meer aan zijn oorspronkelijk doel beantwoordt nl. het deblokken van de politieke toestand. Het mechanisme werkt nu eerder de blokkering in de hand. De « déclaration commune » is naar Nothomb's zeggen al lang geen regeringskontraakt meer (44).

Ook op 15 maart worden de liberale ministers van staat op eigen verzoek door de koning in audiëntie ontvangen. Ze wilden aldus de aandacht van het staatshoofd vestigen op de ernst van de huidige problemen. Deze aktie van de liberale partijen houdt meteen een protest in

---

(44) *La Libre Belgique*, 15 maart 1979.

tegen het feit dat ze tot nog toe systematisch buiten het formatieberaad zijn gehouden.

Het regeringsberaad zelf dreigt op 15 maart andermaal vast te lopen. Om 21 u 35 kondigde de formateur aan dat de onderhandelingen waren opgeschort. Hij heeft aan de onderhandelende partijen gevraagd om op zijn synthesenota, na raadpleging van hun bureau's, met een onvoorwaardelijk ja of neen te antwoorden. Na middernacht worden de antwoorden van de partijen uitgebracht : CVP, BSP, PS en PSC antwoorden « ja », VU en FDF « neen ». Voor de VU vormt vooral de financiële regeling voor de gewesten en de gemeenschappen het breekpunt, voor het FDF is het de oplossing voor het probleem Brussel. Zowel langs Nederlandstalige als langs Franstalige zijde is het front verbroken. Aan Franstalige kant had Cools al het mogelijke gedaan om het FDF er toch bij te houden. Voorzitter Spaak stond blijkbaar onder zeer sterke druk. Zo verliet ze rond half zeven de onderhandelingen met een niet bekende bestemming, vermoedelijk voor overleg met Outers. Ook aan Vlaamse kant zag men het Vlaams front uiteenvallen : Martens en Chabert gingen alleen weg, terwijl Van Miert en Schiltz samen vergaderden. Toen Vanden Boeynants rond twintig uur de partijen om een ja of nee vroeg op een zoveelste voorstel, kreeg hij een ja eerst van de PSC, dan het ja van de PS, het FDF aarzelde en vroeg bedenktijd. Aan Vlaamse kant antwoordde eerst Martens : « Ja ». Van Miert, duidelijk verrast, volgde na enige aarzeling. Schiltz bleef over : neen. Vanden Boeynants gaf zijn gesprekspartner nog bedenktijd, pleegde overleg met de Franstaligen en schorste toen rond 21.30 uur de vergadering. Rond middernacht moesten de partijen terug zijn met hun definitief antwoord, dat bleef wat het was.

D. Terug op zoek naar een twee-derden meerderheid.

Na het afhaken van de communautaire partijen brengt de formateur verslag uit bij de koning. Vanden Boeynants heeft het ja-woord van vier partijen op zijn laatste synthesevoorstel op zak en algemeen wordt verwacht dat nu zal overgegaan worden tot de vorming van een kristendemokratische - socialistische coalitie. De politieke toestand toont opvallende gelijkenissen met deze waarvoor formateur Martens stond toen hij vast liep. Wel is de toestand in zoverre anders dat naast de VU ook het FDF het formatieberaad heeft verlaten.

De PSC vindt reeds dat het niet meer kunnen beschikken over een 2/3-meerderheid in het parlement geen onoverkomelijke moeilijkheid hoeft te vormen. Het initiële standpunt dat door BSP en CVP werd verdedigd wordt hier dus door de PSC bijgetreden. Alhoewel de PS hierdoor met haar standpunt geïsoleerd is komen te staan, vindt zij dit geen reden om

het te wijzigen. PS-voorzitter Cools, hierin gesteund door zijn bureau, vraagt hoe de formateur in die omstandigheden meent de staatsvorming goedgekeurd te krijgen (45). De Parti Socialiste houdt vast aan een regering die van de start af over een 2/3-meerderheid beschikt. In concreto betekent dit dat de PS wenst dat het FDF terug wordt opgevestigd daar het veto van de PS tegen de liberalen nog steeds van kracht is. De liberalen kunnen volgens de PS maar deelnemen aan de onderhandelingen als ze onvoorwaardelijk de nota-Vanden Boeynants aanvaarden en ze de PS volgen i.v.m. het uit te stippelen sociaal-ekonomisch beleid.

Van 16 tot 20 maart worden hoofdzakelijk informele gesprekken gevoerd. Gepoogd wordt om aan de vraag van de PS tegemoet te komen door opnieuw een opening te zoeken naar het FDF. Op het ogenblik dat de formateur zeker is dat het FDF terug zal aanpakken wordt een nieuwe nota opgesteld. Voor hij aan de redactie van de nota begon ontving de formateur nog een FDF-delegatie bestaande uit Spaak, Outers en Lagasse. De nieuwe nota wijzigt deze van 15 maart zodanig dat de gewestelijke regeringen niet meer noodzakelijk dienen opgenomen te zijn in de schoot van de nationale regering. Tevens wordt een commissie, gelijkaardig aan de Kultuurpaktcommissie, in het leven geroepen waarop de burgers die het slachtoffer zijn van een discriminatie op communautair gebied een beroep zouden kunnen doen.

Dit voorstel, geformuleerd op 20 maart, wordt voorgelegd aan CVP, BSP, PS, PSC, VU en FDF, maar ditmaal ook aan PVV en PRLW. De werkwijze van de formateur is in feite een scenario dat is opgezet om het ja-woord van het FDF te bekomen. Volgens M. Henrion in *Le Peuple*: « La VU dira sans doute 'non' et les libéraux même s'ils diraient 'oui', s'excluant eux-mêmes à terme des discussions économique-sociales si on compare leurs positions à celles des socialistes et des sociaux-chrétiens » (46).

De aangezochte partijen worden verzocht « duidelijk, onvoorwaardelijk en ondubbelzinnig » op het voorstel te antwoorden. Een aantal partijen houden zich hieraan, andere niet. De VU antwoordt uiteindelijk toch definitief « neen », PSC en FDF ondubbelzinnig « ja », de PS antwoordt « ja » maar wil wel nog onderhandelen over de voorstellen met die partijen die ook « ja » antwoorden. De liberalen antwoorden eveneens positief, zij het niet onvoorwaardelijk. Aan het voorstel worden een hele reeks voorwaarden gekoppeld: zo moet de voorgestelde tekst nog vatbaar zijn voor discussie.

(45) *Le Soir*, 17 maart 1979.

(46) *Le Peuple*, 21 maart 1979; zie ook *De Standaard*, 21 maart 1979.

Heeft de formateur de nagestreefde antwoorden van de Franstalige partijen op zak dan laten de Nederlandstalige partijen hem in de steek. Het uitgewerkte scenario dreigt te mislukken. BSP en CVP maken voorbehoud t.a.v. het voorstel van 20 maart. Dit voorstel zou volgens de CVP niet het voorwerp zijn geweest van regeringsonderhandelingen. Bij de Vlaamse socialisten was wrevel ontstaan omdat de formateur onder druk van de CVP zijn voorstellen ook had voorgelegd aan de liberalen. Voor de CVP was het voorstel van 20 maart een stap achteruit t.o.v. dat van 15 maart. Zo was er het feit dat in het laatste voorstel de gewestregeringen geen deel meer uitmaakten van de nationale regering. Hierdoor werd de machtspositie van het FDF over het Brusselse gewest versterkt.

E. Naar een oplossing.

De formateur ziet het niet zo goed meer zitten nu een aantal partijen die een sleutelpositie innemen in het beraad zijn laatste voorstel in vraag stellen. Om uit de crisis te geraken wordt evenwel op 23 maart nog een ultiem voorstel geformuleerd. Vanden Boeynants wenst geen regering meer te vormen die zich nog bezig houdt met de staats Hervorming; op dit terrein wenst hij geen voorstellen meer te doen. De formateur stuurt aan op een soort « noodregering », die slechts tot na de Europese verkiezingen bijvoorbeeld aan de macht zou blijven en vooral de dringende sociaal-economische problemen zou afhandelen. Om deze regering samen te stellen zouden de zes partijen van de bestaande coalitie worden aangezocht. De eerste-minister die de coalitie zou leiden zou een CVP'er moeten zijn. Het voorstel van de formateur om tot een noodregering te komen is geen onverdeelde sukses. *Le Soir* van zaterdag 24 maart meldt dat bij de PS de tendens bestaat om zich tegen dit voorstel te verzetten (47). Het zondagsblad *Dimanche Presse* schrijft dat de Franstalige partijen het er mee eens zijn om de oude coalitie verder te zetten maar niet zonder een communautair programma (48). De VU is de enige partij die van het voorstel helemaal niet wil horen. Bij de Volksunie vreesde men ook door de CVP in « de kou » gelaten te worden, en dat op essentiële punten; zodanig dat de partij naar buiten uit althans in een nog moeilijker situatie zou terecht komen. De partij meende te weten dat de CVP na het gebeuren in de nacht van 15 maart de zaak toch zou doen springen op een voor haar gunstig ogenblik. Schiltz zelf zag het op de Partijraad van 21 maart niet meer zitten en zou zelf gevraagd hebben om « neen » te zeggen.

(47) *Le Soir*, 24 maart 1979.

(48) *Dimanche Presse*, 25 maart 1979.

CVP en BSP steunen volledig de opzet van de formateur. Dat CVP en BSP positief staan t.o.v. het laatste voorstel van de formateur is niet verwonderlijk daar deze partijen reeds vanaf december 1978 het sociaal-economische met prioriteit wilden behandeld zien.

De slijtageslag die gevoerd wordt door de partijen en de formateur ontmoedigt deze laatste niet. Hij zet zich aan het werk om nog maar eens een voorstel te formuleren dat zoveel mogelijk aan de tegengestelde eisen van de partijen tegemoet komt. Het nieuwe voorstel moet naar eigen zeggen van de formateur het « minimum minimorum » bevatten van wat op het vlak van de gemeenschapsproblemen in de huidige omstandigheden realiseerbaar is.

Zou het dan toch zijn dat : « Wanneer de nood het hoogst is, de redding nabij is » ? Op 26 maart gebeurt een spektakulaire doorbraak in de crisis. Paul Vanden Boeynants is onderhandelingen begonnen met de vijf partijen van de bestaande coalitie die niet negatief hebben gereageerd op zijn voorstel tot de installatie van een noodkabinet. Van het communautair « minimum minimorum » is plots geen sprake meer, de gedachte aan een noodkabinet behoort tot het verleden, er wordt onderhandeld over een volwaardig regeerakkoord.

Deze spektakulaire ommezwaai in de politieke situatie wordt door *Het Volk* als « bijna wonderbaar » gekenmerkt (49) terwijl *De Morgen* het over de formateur heeft die een volwaardig regeerakkoord te voorschijn « tovert » (50). Deze « krachttoer » van de formateur zou volgens de laatste krant wel gepaard gegaan zijn met « enige extra-parlementaire druk ». Van waar die druk kwam of van wie die uitging wordt evenwel niet gespecificeerd. In de wandelgangen werd wel gezegd dat het staatshoofd de twee nog overblijvende Vlaamse partijvoorzitters Van Miert en Martens afzonderlijk nog eens zou ontboden hebben en dat op zondagavond 25 maart. Diezelfde zondag 25 maart had de formateur in de BRT TV-uitzending « Confrontatie » de Vlaamse partijen verweten een zware politieke fout te maken door zich tegen het FDF te verzetten. Hij vroeg de Vlaamse partijen het verzet tegen het FDF te staken. Vanden Boeynants' uitspraak en de (niet officieel bekendgemaakte) interventie van de koning kwamen zeer opvallend dezelfde dag en enkele uren voor de doorbraak. Voor hun gesprek met de koning, — Van Miert en Martens werden samen ontvangen — had Vanden Boeynants de twee eerst ook nog ontmoet.

De vijf partijen bereiken een vergelijk over het gemeenschapsdossier nadat deze materie bijna drie maanden lang uitsluitend het onderwerp van regeringsonderhandelingen was geweest en dit in een land dat volgens

---

(49) *Het Volk*, 27 maart 1979.

(50) *De Morgen*, 27 maart 1979.

het pensgezinde oordeel van de politieke partijen vlug een regering nodig had om de dringende sociaal-ekonomische problemen te kunnen oplossen.

Het door CVP, BSP, PS, PSC en FDF aanvaarde communautair vergelijk is een combinatie van de voorstellen door de formateur gedaan op 15 en op 20 maart. De formateur plaatste de CVP en de BSP voor een dilemma door hen een voorstel voor te leggen dat ze vroeger reeds hadden aanvaard terwijl ze genoegdoening kregen op bezwaren geuit tegen de voorstellen van 20 maart. Zo werd het probleem van de gewestregeringen opgenomen in de schoot van de nationale regering of los van de nationale regering, opgelost door de definitieve keuze aan het parlement over te laten. Het FDF is de partij die ditmaal het meest concessies heeft moeten doen.

Eenmaal een vergelijk tussen de gemeenschappen bereikt, pakt de formateur op 27 maart de sociaal-ekonomische problemen aan. Hij laat de onderhandelaars een keuze maken tussen twee alternatieven: in het ene wordt hier en daar een wijziging voorgesteld t.o.v. de huidige toestand, het tweede alternatief wil meer ingrijpend zijn en streven naar echte veranderingen. De deelnemers aan het beraad maakten zonder omwegen een keuze voor het tweede alternatief. Het voorstel tot loonmatiging en tot werktijdverkorting is het opvallendste kenmerk van dit alternatief. Er is daarnaast ook sprake van 27 miljard minder lasten voor de ondernemingen, van nulgroei van de begroting en van sanering van de ziekteverzekering.

De reacties van de sociale partners waren niet onverdeeld positief op de sociaal-ekonomische voorstellen. Voor het Vlaams Ekonomisch Verbond is het kostenverzwarend effect op de ondernemingen te groot. Het Verbond van Belgische Ondernemingen reageert meer gematigd. Het heeft vooral kritiek op het voorstel tot werktijdverkorting maar staat gematigd positief t.o.v. het voorstel tot vermindering van de patronale bijdragen met 27 miljard; het VBO hoopt wel dat de formateur nog contact zal opnemen met de sociale partners. Van vakbondszijde zijn er de reacties van het Algemeen Christelijk Vakverbond en van het Algemeen Belgisch Vakverbond. De eerste reactie van het ACV is vrij positief: de formateur heeft een schokeffect bereikt door het voorstel tot werktijdverkorting. Ook het ABVV beoordeelt het voorstel tot werktijdverkorting positief maar het vindt de prijs die hiervoor dient betaald te worden te zwaar.

De onderhandelingen over de sociaal-ekonomische problemen verlopen in het begin wel iets minder vlot onder druk van de aangekondigde betoging van het Waalse Gemeenschappelijke Vakbondsfront. Een aantal onderhandelende partijen wensen het verloop en het resultaat van de betoging te evalueren. Op 29 maart dienen zelfs de besprekingen tijdelijk onderbroken te worden om een aantal onderhandelaars de mogelijkheid te geven aan de betoging te participeren. In de betoging te Namen gaf het

Gemeenschappelijk Vakbondsfront uiting aan de Waalse eis om het lot van Wallonië in eigen handen te nemen. De eis tot het doorvoeren van de gewestvorming stond centraal om Wallonië op die manier de nodige aktiemiddelen en mogelijkheden tot het voeren van een eigen beleid te bezorgen. Met deze middelen zou Wallonië kunnen ruimte geven aan de eigen creativiteit door de schepping van een nieuw Waals dynamisme (51). Deze betoging waarin ongeveer 70.000 (52) mensen opstapten, heeft het resultaat van de onderhandelingen niet zichtbaar beïnvloed. Wel leken nu alle obstakels weggerukt om snel tot een definitief akkoord te komen. Tegen 30 maart is dan ook zowel het communautaire als het sociaal-ekonomische luik van het regeerakkoord afgehandeld.

Meer dan 100 dagen is gesproken over de gemeenschapsproblemen, op nog geen drie dagen tijd kon een overeenkomst bereikt worden over het te voeren buitenlands beleid, de welzijnszorg, de justitie en de sociaal-ekonomische problemen. Enkele weken later zou Van Miert op een debat te Brussel onomwonden toegeven dat er van een programma eigenlijk geen sprake is op sociaal-ekonomisch vlak, men wilde er alleen mee gedaan maken.

VI. De partijkongressen en Wilfried Martens als premier.

In het weekend van 31 maart tot 1 april kon de basis van de verschillende kandidaat-regeerpartijen zich uitspreken over het door de leiding afgesloten akkoord. Met de grootste spanning werd uitgekeken naar de reaktie van de Algemene Raad van het FDF. Deze partij had nu eenmaal belangrijke koncessies moeten doen en dit vooral t.a.v. haar eisen ten opzichte van het Vlaamse randgebied. De vertegenwoordigers uit de rand in de Algemene Raad zouden dan ook bijna zeker dwarsliggen. Vooraleer de Algemene Raad doorging had de FDF-leiding nog een brief bezorgd aan formateur Vanden Boeynants, waarin een bijkomende verduidelijking werd gevraagd inzake een aantal punten uit het regeerakkoord. Uit het antwoord van de formateur hoopt de partijleiding argumenten te kunnen putten om het partijkader van regeringsdeelname te kunnen overtuigen. De Algemene Raad is echter moeten doorgaan zonder dat de formateur een antwoord had verstrekt (53). Het feit dat de formateur geen antwoord heeft verstrekt heeft de partijtopy niet kunnen beletten de partij voor een regeringsdeelname te engageren, zij dat toch

(51) Zie *La Wallonie*, 28 maart 1979.

(52) Cijfer van *La Cité*, 30 maart 1979. Volgens de rijkswacht bedroeg het aantal deelnemers ....

(53) *De Morgen*, 3 april 1979.

1/3 der aanwezige leden tegen regeringsdeelname heeft gestemd. De uitslag van de stemming was 152 voor, 75 tegen en 2 onthoudingen. Het FDF heeft vooral geopteerd voor deelname aan de politieke besluitvorming in het Brusselse gewest. Toen op de Algemene Raad van het FDF bekendgeraakte, dat Leo Tindemans kandidaat-voorzitter was van de CVP, zou naar verluidt Antoinette Spaak het gemakkelijker gehad hebben om de onwilligen te overtuigen. Niet uit liefde voor Leo Tindemans maar precies omdat men dit ervaarde als een nieuwe kaakslag van Tindemans tegen Brussel.

De andere partijen CVP, PSC, BSP en PS betuigden zonder grote moeilijkheden hun instemming met het bedongen akkoord. Geen enkele partij was echt enthousiast over het bekomen resultaat. Het wantrouwen tussen de koalitiepartners dat het hele formatieberaad had beheerst, bleef op de partijkongressen opvallend groot.

« Als het uw wens is dat ik de partij in deze moeilijke omstandigheden leid, dan ben ik daartoe bereid ». Met deze woorden uitgesproken op het CVP-kongres, zorgde Leo Tindemans voor de verrassing van het weekend. Deze uitspraak heeft in de politieke wereld heel wat beroering verwekt. Op het CVP-kongres zelf werd deze aankondiging niet direkt verwacht. Bij de kongresafgevaardigden werd deze kandidaatstelling op een staande ovatie onthaald. Bij de toekomstige koalitiepartners van de CVP was de vreugde heel wat minder groot. In de socialistische pers wordt de beslissing van Tindemans omschreven als een « weerwraak en revanche » die een hypotheek dreigt te leggen op het functioneren van het nieuwe kabinet (54). *De Morgen* schrijft : « Voor Martens zou het wel eens een dramatische situatie kunnen worden, met Tindemans aan de kop van de CVP dreigt de toekomstige premier vele steunpunten in eigen rangen te verliezen » (35).

Toen de kongressen plaats vonden was officieel nog niet bekend dat Martens de nieuwe premier zou worden, officieus bestond daar geen twijfel meer over. Op 2 april werd Wilfried Martens dan ook officieel door het staatshoofd verzocht een regering te vormen. De toekomstige premier had alleen nog te onderhandelen over de regeringssamenstelling of meer konkreet : over de verdeling van de ministerportefeuilles tussen de 5 politieke formaties. Het werd een regering bestaande uit 33 leden waaronder drie vrouwen. De nieuwe regering is ook op het niveau van de staatssecretarissen paritair samengesteld. Dit laatste is een toegeving aan de Frans-taligen die niet uitdrukkelijk in het regeerakkoord stond. Wel was een

(54) *De Morgen*, 2 april 1979 ; *Le Peuple*, 4 april 1979 ; *La Wallonie*, 3 april 1979.

(55) *De Morgen*, 2 april 1979.

dergelijk voorstel opgenomen in de voorstellen die vroeger werden gedaan door de bemiddelaars Claes en Nothomb.

Op 3 maart werd de regering beëindigd, op 9 april kreeg ze de investituur in de Kamer en op 11 april in de Senaat. De langste regeringskrisis uit de Belgische parlementaire geschiedenis is definitief beëindigd. Het regeringswerk kon beginnen.

Besluit.

Reeds voor dat het formatieberaad begon stonden de standpunten van de partijen t.o.v. de toekomstige regeringsformule en het te realiseren programma, lijnrecht tegenover mekaar. Vooral de tegengestelde standpunten ten opzichte van het communautair dossier hebben het verloop van het beraad sterk bepaald. Die tegenstellingen liepen in feite niet zozeer tussen de partijen als wel tussen de gemeenschappen waartoe die partijen behoorden. Alle Vlaamse politieke formaties waren gewonnen voor een tweeledig federalisme, de Franstalige partijen van de « déclaration commune » stelden de drieledigheid voorop. Tweeledigheid versus drieledigheid is steeds een van de belangrijke inzetten van het formatieberaad geweest.

De meeste Vlaamse partijen waren van oordeel dat de sociaal-ekonomische problemen bij hoogdringendheid dienden te worden aangepakt en dat het tot de taak van het Parlement behoorde de staatshervorming uit te werken. Alleen de Volksunie huldigde een ander standpunt: de staatshervorming was een prioriteit en de regering diende hiervan de motor te vormen.

Voor de Franstalige partijen, PS, PSC en FDF, en in het bijzonder voor de PS, waren staatshervorming en ekonomische crisis onverbreekbaar met elkaar verbonden. De staatshervorming was een voorafgaandelijke voorwaarde om werk te kunnen maken van de heropleving van Wallonië. Uit deze koppeling vloeit de eis voort tot de onmiddellijke realisatie ervan. Dit laatste leidt dan op zijn beurt tot de eis van een 2/3-meerderheid om de staatshervorming gestalte te kunnen geven. Deze eis werd dan ook door de Franstalige partijen, behalve door de PRLW, gesteld. Gezien de parlementaire machtsverhoudingen tussen de politieke partijen schoot een tweeledig kabinet in de Kamer van Volksvertegenwoordigers stemmen te kort om hiervan werk te kunnen maken. Langs Vlaamse zijde konden de grootste partijen wel vrede nemen met een tweeledig kabinet; het was dan ook hun wens een dergelijke regering te kunnen vormen.

Het gehele verloop van de regeringsformatie is een heen en weer bewegen geweest tussen het standpunt van de voornaamste Vlaamse partijen en dit van de voornaamste Franstalige. Wanneer de communautaire

partijen bij de onderhandelingen betrokken werden leek het erop dat het Franstalig standpunt zou zegevieren, wanneer de communautaire partijen afhaakten kwamen men in de buurt van het BSP- en CVP-standpunt. Ook de voorstellen om tot een tweetrapsregering te komen lagen eerder in de lijn van het Vlaamse streven.

Het bestaan van de « déclaration commune » van de Franstalige partijen PS, PSC en FDF heeft in een aanzienlijke mate het beraad bepaald. De Franstaligen hadden een oplossing in de hand waarmee een 2/3-meerderheid kon bereikt worden zonder dat de liberalen bij de regeringsformatie dienden betrokken te worden. Dit verklaart ook het veto van de PS tegen deze partij. Theoretisch bleef er wel de mogelijkheid bestaan om een kristen-democratisch - liberaal kabinet te vormen. In de praktijk was dit onmogelijk zolang de PSC solidair bleef in het Franstalig front. Die solidariteit formuleerde die partij door te stellen dat een nieuwe regering over een meerderheid moest beschikken in de twee gemeenschappen en een voldoende steun diende te genieten te Brussel. Wanneer de PSC op 15 maart vraagtekens plaatst bij het Franstalig front lijkt dit vooral als waarschuwing bedoeld te zijn voor de partners in het front. Hierdoor worden PS en FDF gedwongen hun eisen ietwat te matigen om spoed achter de regeringsvorming te zetten.

BSP en CVP wensten het FDF buiten de regering te houden. Om dit te realiseren werd gesteld dat het FDF niet in de regering kon zonder de VU. Hierbij werd stellig gehoopt dat de VU geen regeringsverantwoordelijkheid zou willen dragen waardoor tevens het FDF zou wegvallen en een tweeledig kabinet een mogelijkheid werd. De Parti Socialiste van haar kant had zich goed gewapend tegen deze Vlaamse strategie door te stellen dat de regering over een « betekenisvolle meerderheid » moest beschikken in de drie gewesten en in de twee gemeenschappen. Een regering zonder het FDF kon vanuit dit oogpunt niet, een regering zonder de VU vormde geen enkel probleem.

Dat de VU uiteindelijk afhaakte was geen verrassing. Uit het feit dat dit afhaken realiteit zou kunnen worden viel te verwachten dat de PS en PSC-eis tot deelname van het FDF een belangrijk obstakel zou kunnen vormen bij de onderhandelingen.

Dat het FDF in competitie bleef kan in belangrijke mate toegeschreven worden aan haar openheid tot regeringsdeelname. De VU kon niet ver gaan in het doen van toegevingen op haar programma. Een zekere radikalisering was gewenst na de verkiezingsnederlaag. Het FDF echter was onverzwakt uit de verkiezingen van december 1978 gekomen waardoor de stimulans om verder van de regering deel te maken onverminderd bleef voort bestaan. Er bleef ook ruimte voor kompromisvorming. Dat het FDF uiteindelijk in de regering is opgenomen kan natuurlijk niet

los gezien worden van het feit dat de PS hardnekkig aan deze partij heeft vastgehouden en haar onderhandelingsstrategie erop gericht was het FDF in de regering te loodsen.

Langs Vlaamse zijde was vooral de CVP niet zo tevreden met de evolutie van het formatieberaad. Het gewenste tweeledig kabinet leek slechts sporadisch tot de mogelijkheden te behoren en wanneer het uiteindelijk zover was werd de hoop in de grond geboord door de stellingnamen van de PS. De CVP moest eveneens aanvaarden dat de communautaire gesprekken centraal stonden en de initiatiefmogelijkheden van het parlement t.o.v. de staatshervorming niet zo ruim uitgemeten werden als gewenst. Ook lijkt het erop dat men in bepaalde CVP-kringen niet zo gelukkig was met het socialistisch veto tegen de liberalen. Zo kan de eis door de CVP aan formateur Vanden Boeynants gesteld, om de voorstellen van 15 maart ook aan de liberalen voor te leggen gezien worden als een tactisch maneuver om een opening naar de liberalen te creëren. Het maakte minstens de partners in de onderhandelingen en de publieke opinie duidelijk dat er lang die kant nog een alternatief bestond.

Achteraf beschouwd blijkt dat op het ogenblik dat informateur W. Claes zijn opdracht beëindigde reeds een aantal zaken vastlagen die de verdere uitkomst van het beraad zouden bepalen.

1° Het gemeenschapsdossier en niet het sociaal-ekonomische zou de hoofdbrok vormen van de onderhandelingen.

2° Er zou gepoogd worden de voor de staatshervorming noodzakelijke 2/3-meerderheid te bereiken door de communautaire partijen bij de onderhandelingen te betrekken.

De Franstalige gemeenschappelijke verklaring en de eis tot een betekenisvolle meerderheid in elk der gewesten was dus iets waar een toekomstig formateur niet naast zou kunnen kijken.

3° Er was het socialistisch veto tegen de liberalen waardoor deze partijen buiten het beraad zouden worden gehouden.

4° Rekening houdend met bovengenoemde vaststellingen was het duidelijk dat oud-premier Tindemans onmogelijk kon aangezocht worden als formateur. Gezien de rancunes van BSP, PS, VU, FDF en PSC tegen Tindemans kwam deze persoon hoogstens in aanmerking om een kristendemokratisch - liberaal kabinet te leiden.

Dat het communautaire centraal zou staan en dat zou gepoogd worden een 2/3-meerderheid te bereiken door de communautaire partijen bij het beraad te betrekken was reeds een fundamentele toegeving van CVP en BSP aan PSC en PS. Er konden alleen moeilijkheden ontstaan als een

van de taalpartijen zou afhaken, daar BSP en CVP geen FDF zonder VU wensten en PS en PSC absoluut het FDF in de regering wilden.

Een tweede konfliktpunt tussen Vlamingen en Franstaligen was het al dan niet doorverwijzen van de staats hervorming naar het parlement. Een eerste stap op weg naar het kompromis werd gezet door de PS wanneer zij de gewestvorming los koppelde van de staats hervorming. Een staats hervorming in fazen werd mogelijk. In datgene wat later de voorlopige en onomkeerbare fase genoemd zou worden krijgen de Franstaligen hun zin door de realisatie van artikel 107 quater van de Grondwet. Aan de Vlaamse eis wordt tegemoet gekomen doordat wettelijk niets definitief wordt vastgelegd en de definitieve staats hervorming later door het parlement zal kunnen uitgewerkt worden. De drieledigheid van het land wordt voorlopig wel een feit maar de tweeledigheid blijft tot de mogelijkheden behoren.

Het loskoppelen van de gewestvorming van de definitieve staats hervorming lost het traditionele probleem Brussel nog niet op. Dat dit een van de grootste problemen zou kunnen zijn was reeds duidelijk aangezien het FDF aan de onderhandelingstafel zat en deze partij op dit terrein steeds voor de Vlamingen onaanvaardbare eisen heeft gesteld. Ook ditmaal was het in feite de PS die de weg wees naar een oplossing door te stellen dat van het probleem Brussel geen breekpunt zou gemaakt worden. Het FDF moest hierin echter de PS willen volgen. Via de gemeenschappelijke verklaring is het FDF in feite door PS en PSC in de regering gesleurd. PS en PSC hebben van het FDF de nodige toegevingen op haar programma kunnen afdwingen zodanig dat deze partij door CVP en BSP in de regering kon aanvaard worden. Op 15 maart was men wel iets te ver gegaan: zowel FDF als VU haakten af. In feite had het FDF, dat zich terugtrok omwille van de voorstellen m.b.t. Brussel, aan tafel moeten blijven. Om het FDF terug aan de onderhandelingstafel te krijgen waren toegevingen vereist van de Vlaamse partijen en vooral van de CVP. Deze toegevingen mochten dan weer niet zover gaan dat de Vlaamse partijen er zich niet mee akkoord konden verklaren. Het probleem Brussel kon uiteindelijk opgelost worden door op een aantal terreinen het status quo te behouden door niets definitief vast te leggen: zo bv. de begrenzing van de agglomeratie en de waarborgen voor de Vlaamse gemeenschap te Brussel. Eenzelfde taktiek werd toegepast t.a.v. het uiteindelijke vergelijk: tussen de CVP-eis dat de gewestregeringen moesten deel uitmaken van de nationale regering en de FDF-eis dat deze daarvan los moesten staan, werd als kompromis de oplossing van dit probleem aan het oordeel van het parlement overgelaten.

In feite is men in de loop van het formatieberaad tweemaal dicht bij een akkoord geweest. Een eerste maal gebeurde dit bij formateur Martens

voordat de VU loshaakte en een tweede maal bij formateur Vanden Boeynants toen de twee communautaire partijen het lieten afweten (56). De aanwezigheid van de communautaire partijen heeft duidelijk het formatie-beraad sterk bepaald. CVP en PS hadden immers elk hun stelling dienaangaande: van de PS « moest » het FDF er bij, terwijl de Brusselse partij voor de CVP (en de BSP) er niet bij hoefde, en zo ja dan werd dat gekoppeld aan de aanwezigheid van de VU. In dit pingpongspel met de communautaire partijen golden voor beide grote partijen ook een duidelijke elektorale rekening. Men wilde zich zo weinig mogelijk bloot geven.

Om uiteindelijk een vergelijk te bereiken heeft de koning zich genoodzaakt gezien twee nieuwigheden te introduceren. Een eerste vormde de aanduiding van twee bemiddelaars, elk tot een van de twee antagonistische taalgemeenschappen behorende, met als opdracht bruggen te slaan over de tegenstellingen tussen de partijen heen. Een tweede was de kollektieve audiëntie die het staatshoofd heeft verleend aan de zes voorzitters van de onderhandelende partijen. Waarnemers hadden overigens duidelijk de indruk dat het staatshoofd zich zeer actief inliet met het politieke gebeuren. Daaraan was men sinds lang niet meer gewoon. Dat actieve ingrijpen van het staatshoofd werd door de medespelers aan het formatieberaad duidelijk geaccepteerd.

Het uiteindelijke communautaire vergelijk is een akkoord dat vrij dicht aanleunt bij datgene wat Wilfried Martens had uitgewerkt toen hij formateur was. Het is echter niet Martens zelf geweest die er als formateur zijn voorstellen heeft doorgehaald. Op het moment dat hij vastliep was de tijd duidelijk nog niet rijp voor een akkoord. Langs Vlaamse zijde had men zich nog niet verzoend met de deelname van het FDF aan de toekomstige regering. Zeker niet met de exclusieve deelname van het FDF. Martens kon op dat ogenblik zelf niet meer verder de formatie leiden omdat hierdoor zijn kansen op het premierschap kleiner werden. Martens was een figuur die voor alle partijen aanvaardbaar was als eerste minister en hij diende dit ook te blijven.

Met dit gegeven voor ogen is het te begrijpen dat het Vanden Boeynants geweest is die een aantal moeilijke klippen in de formatie heeft moeten omzeilen om tenslotte terug Martens als premier naar voor te kunnen schuiven. Anderzijds heeft men ook de indruk dat Martens wel te weinig rekening heeft gehouden met de positie van ex-premier Tindemans binnen de CVP. Het feit dat een politikus tweemaal na mekaar zowat 100.000 voorkeurstemmen haalt is een politiek gebeuren, waaraan sommigen wat onachtzaam zijn voorbijgegaan, misschien wel omdat Tindemans in de periode van het formatieberaad opvallend diskreet is gebleven.

---

(56) De eerste maal op 7 februari en de tweede maal op 15 maart.

De hoofdrolspelers in het beraad waren PS en CVP. Zij zijn het die respectievelijk het Franstalige en het Vlaamse standpunt formuleerden. PSC en BSP sloten zich doorgaans aan bij de visie op het communautaire probleem van de dominante partij uit hun gewest. Dit neemt niet weg dat zij toch een belangrijke rol gespeeld hebben in het beraad. Deze beide partijen vormden de brug tussen de Nederlandstalige en de Franstalige gemeenschap. Dat kon doordat zij naast het volgen van de stellingen van de dominante partij tegelijkertijd op het gepaste moment hiervan afstand namen. Zo was de BSP aan Vlaamse zijde de eerste partij om te zeggen dat formateur Martens moest contact opnemen met de VU en was het ook de BSP'er Claes niet die stelde dat een regering zonder het FDF niet meer mogelijk was? Bij de Franstaligen heeft de PSC zich nooit volledig geïdentificeerd met de PS-eis van de betekenisvolle meerderheid in elk der drie gewesten. De PSC formuleerde dit genuanceerder door te stellen dat de regering te Brussel over een « voldoende » meerderheid diende te beschikken. De PSC'er Nothomb was ook de eerste om het Franstalige front in vraag te stellen, iets wat hem niet in dank werd afgenomen door PS en FDF. In feite had de BSP het gemakkelijker om afstand te nemen van de CVP dan de PSC van de PS. Door het gebrek aan eensgezindheid tussen CVP en VU kon de BSP gemakkelijk de CVP isoleren; de PSC echter isoleerde zichzelf wanneer ze afstand nam van de PS daar deze partij en het FDF een hecht blok vormden.

Op de sleutelpositie van BSP en PSC heeft het staatshoofd wel goed weten in te spelen door eerst W. Claes als informateur en door later Claes en Nothomb als bemiddelaars aan te duiden. Ook Vanden Boeynants die het uiteindelijk vergelijk heeft uitgewerkt behoorde noch tot de CVP noch tot de PS maar wel tot de PSC.

De inspanningen die van extra-parlementaire of officieuze zijde werden geleverd om de crisis op te lossen zijn ook niet te verwaarlozen. Zo is er het onderhoud tussen de bemiddelaars, de sociale partners Houthuys en Debunne en de partijvoorzitters, waarna CVP en BSP ermee akkoord konden gaan het FDF zonder de VU in de regering op te nemen onder voorwaarde dat deze partij haar eisen m.b.t. Brussel matigde. Er is ook de officieuze bemiddelingsopdracht van Davignon na het vastlopen van de twee bemiddelaars. Verder is er nog het bericht van het dagblad *De Morgen* dat de spektakulaire doorbraak in het formatieberaad op 26 maart gepaard zou gegaan zijn met enige extra-parlementaire druk die volgens geruchten uit een koninklijke interventie bestond.

Buiten de discussie over het al dan niet prioritair behandelen van het sociaal-ekonomische of van het communautaire is de sociaal-ekonomische materie zelf nooit een breekpunt geweest in het formatieberaad. Wel bleven de ekonomische crisis en de budgettaire problemen konstant op de achter-

grond aanwezig. Zij waren het vooral die gezien hun hoogdringendheid de politieke crisis extra lang lieten schijnen. Verrassend blijft vooral de snelheid waarmee de sociaal-ekonomische problemen uiteindelijk afgehandeld werden. Wanneer rekening wordt gehouden met het feit dat een der voorgestelde maatregelen de vroeger zo omstreden eis tot werktijdverkorting was is het gemak waarmee het sociaal-ekonomische luik rond kon worden gemaakt zoveel te markanter.

Tenslotte is er nog de vaststelling dat de communautaire partijen bij onderhandelingen vooral gewicht in de schaal werpen voor zover het gemeenschapszaken betreft terwijl hun inbreng i.v.m. sociaal-ekonomische problemen gering te noemen is. En dan moet hun gewicht op het communautaire nog gerelativeerd worden : de « groten » gebruikten het immers duidelijk als scherm om eventuele kritiek op toegevingen op te vangen. De VU heeft daarop, geleerd door het electoraal debacle van 17 december 1978 vlugger gereageerd dan het FDF door nog tijdens het formatieberaad af te haken.

Summary : The formation of the Martens' first cabinet.

The first months of political life in Belgium in 1979 were essentially characterized by the great difficulties encountered in the formation of a new cabinet. In 1979 Belgium lived its longest cabinet crisis in its history. As usual, the process of cabinet formation started with the nomination of an « informateur », followed by that of a « formateur ». However, formateur Wilfried Martens did not succeed in forming a cabinet : oppositions on issues and strategies between the parties proved too high to be surmounted. The King there upon introduced an innovation : he designated two « mediators ». These, however, also failed to find some ground for agreement. Eventually, after elaborate informal contacts, the resigning Prime-Minister, Paul Vanden Boeynants, was nominated as formateur. After a month of laborious negotiations he successfully completed his mission. However, he preferred to leave the post of Prime-Minister of the new five party cabinet to Mr. Martens, till then president of the Flemisch Christian-Democrats.

